

Zeleno gospodarstvo

Ćatić, Erna

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:564116>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

ERNA ĆATIĆ

ZELENO GOSPODARSTVO

Završni rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

ERNA ĆATIĆ

ZELENO GOSPODARSTVO

Završni rad

JMBAG: 0303042368

Studijski smjer: Management i poduzetništvo

Predmet: Menadžment održiva razvoja

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Opća ekonomija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Kristina Afrić Rakitovac

Pula, rujan, 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana _____, kandidatkinja za prvostupnika Poslovne ekonomije, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskoriten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____ 2018. godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Zeleno gospodarstvo“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____

Potpis

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. ZELENO GOSPODARSTVO – DEFINIRANJE I POJMOVNO ODREĐENJE	2
1.1. Zeleno kružno gospodarstvo	2
1.2. Strateške odrednice razvoja zelenog gospodarstva	5
1.2.1. Tehnološki razvoj.....	6
1.2.2. Razvoj zelenog graditeljstva	7
1.2.3. Obnovljivi izvori i efikasna potrošnja električne energije	8
1.3. Održivi razvoj i gospodarski rast.....	10
1.4. Utjecaj inovacija	15
1.5. Učinkovito upravljanje izvorima onečišćenja.....	16
1.6. Stvaranje zelenih radnih mjesta	19
2. ANALIZA ZELENOG GOSPODARSTVA.....	21
2.1. Zeleno gospodarstvo u svijetu	21
2.2. Zeleno gospodarstvo u Europskoj Uniji	23
2.2.1. Obilježja.....	24
2.2.2. Utjecaj na tržište rada	25
2.3. Zeleno gospodarstvo u Republici Hrvatskoj.....	28
3. DRUŠTVENO ODGOVORNO POSLOVANJE – ZNAČAJAN SEGMENT ZELENOG GOSPODARSTVA.....	31
3.1. Primjeri iz prakse.....	32
3.1.1. dm – drogerie markt d.o.o.	32
3.1.2. Pliva d.o.o.	34
3.1.3. Poduzeće Starbucks	36
ZAKLJUČAK	39
POPIS LITERATURE.....	44

POPIS SLIKA	47
POPIS TABLICA	48
POPIS GRAFIKONA.....	49

UVOD

Tema ovog završnog rada je „Zeleno gospodarstvo“. Cilj rada je objasniti i definirati zeleno gospodarstvo koje danas stavlja naglasak na dugoročnu održivost, na zaštitu okoliša i na smanjenje iskorištavanja prirodnih resursa.

Prvi dio rada usmjeren je na definiranje i na pojmovno određenje zelenog gospodarstva, na prikaz strateških odrednica razvoja zelenog gospodarstva kroz tehnološki razvoj, razvoj zelenog graditeljstva te obnovljivih izvora energije i efikasne potrošnje električne energije. Nadalje će biti riječi o važnosti zelenog gospodarstva za gospodarski rast, prilikom čega će biti objašnjen održivi razvoj i gospodarski rast, utjecaj inovacija te učinkovito upravljanje izvorima onečišćenja.

U drugom dijelu rada biti će prikazana analiza zelenog gospodarstva na globalnoj razini te na razini Europske unije. Na razini Europske unije biti će zasebno obrađena obilježja zelenog gospodarstva, utjecaj na tržište rada te zeleno gospodarstvo u Republici Hrvatskoj kao jednoj od članica Europske unije.

U trećem dijelu rada obrađeno je društveno odgovorno poslovanje, koje je značajan segment zelenog gospodarstva, kroz sam prikaz primjera iz prakse te su također obrađeni i sami primjeri, a to su poduzeća dm - drogerie markt d.o.o., Pliva d.o.o. te poduzeće Starbucks.

Prilikom izrade rada korištena je metoda komparacije, deskriptivna metoda, povijesna metoda, matematička te metode analize i sinteze.

1. ZELENO GOSPODARSTVO – DEFINIRANJE I POJMOVNO ODREĐENJE

Često prevladavaju mišljenja da gospodarski rast ovisi o iskorištavanju prirodnih resursa koji su svakim danom sve više ograničeni. Danas velik broj znanstvenika zauzima stajališta da se proizvodnja može stvarati bez velike štete za okoliš prilikom čega vlade i građani trebaju poduzimati mjere pomoću kojih će gospodarstva učiniti zelenim.

„Zeleno gospodarstvo kao relativno novi pojam ima mnogo definicija, ali najopćenitije možemo reći da je osnova svakog zelenog gospodarstva održivo korištenje postojećih resursa (prvenstveno prostora kao temeljne osnovice, te hrane, vode i energije) i (ukoliko je moguće) stvaranje novih resursa pažljivim i razumnim korištenjem novih tehnologija.“¹ Zelenim gospodarstvom se može osigurati dugoročna dobrobit društva.

Neke od mjera putem kojih je gospodarstva moguće učiniti zelenim podrazumijevaju korištenje nove tehnologije, pružanje potpore inovacijama, prakticiranje održive proizvodnje, efikasnije upravljanje prirodnim resursima te korištenje instrumenata kojima će se zaštititi okoliš. Održivom proizvodnjom se bavi zeleno kružno gospodarstvo koje će biti objašnjeno i definirano u nastavku.

1.1. Zeleno kružno gospodarstvo

Za razumijevanje pojma kružnog gospodarstva (engl. circular economy) nije uspostavljena jednoznačna definicija pa se u literaturi uglavnom koristi definicija Ellen McArthur. Definicija Ellen McArthur je značajna jer se prema njoj kružno gospodarstvo može uspješno primjeniti na svim razinama. Definicija kružnog gospodarstva Ellen McArthur obuhvaća „djelovanje u smjeru ostvarenja kontinuiranog i pozitivnog razvojnog ciklusa koji štiti i povećava prirodni kapital, optimizira korištenje prirodnih resursa i minimizira sistemske rizike kroz upravljanje

¹ *Zeleno gospodarstvo kao optimalan pravac razvoja Hrvatske (s naglaskom na Istru)*, Zelena knjižnica, 2015., dostupno na: <http://zk.dbi.hr/zeleno-gospodarstvo-kao-optimalni-pravac-razvoja-hrvatske-s-naglaskom-na-istru/> (02.09.2018.)

ograničenim i obnovljivim resursima.“² O kružnom gospodarstvu se danas intenzivno promišlja unutar svih nacionalnih vlada i kompanija koje su usmjerene na cirkularni model upravljanja razvojem, jer je to inovativni razvojni model koji se suočava s nedostacima postojećeg linearnog koncepta upravljanja rastom i razvojem.

U tablici 1. prikazana su obilježja linearnog i kružnog razvojnog modela.

Tablica 1.: Obilježja linearnog i kružnog razvojnog modela

Linearni model	Kružni model
U središtu modela je potrošač kao krajnji kupac proizvoda – fokus je na proizvodnji novih proizvoda	U središtu modela pojavljuje se korisnik usluga – fokus je na pružanju usluga
Model se temelji na filozofiji uzmi – iskoristi – odbaci	Model se temelji na izbjegavanju nastanka otpada i kružnom tijeku proizvodnih inputa koji se regeneracijom stalno vraćaju u proizvodni proces (tzv. zatvoreni krug).
Ne vodi se računa o ograničenosti prirodnih resursa, obnovljivim izvorima energije, dizajnu proizvoda, primjeni prirodnih materijala	Naglasak je na proizvodnji trajnih i dugovječnih proizvoda u čijoj proizvodnji se koriste obnovljivi izvori energije i prirodni materijali.
U osnovi modela je jednokratno korištenje proizvoda	U osnovi modela je višekratno korištenje proizvoda produljenjem njegova životnog vijeka (popravci, recikliranje itd.).

Izvor: Tišma, S., Boromisa, A. M., Funduk, M., Čermak, H., *Okolišne politike i razvojne teme*, Alinea, Zagreb, 2017., str. 232.

Godine 2010. Ellen McArthur je osnovala istoimenu Zakladu koja je danas globalni predvodnik svih aktivnosti vezanih uz zeleno kružno gospodarstvo.

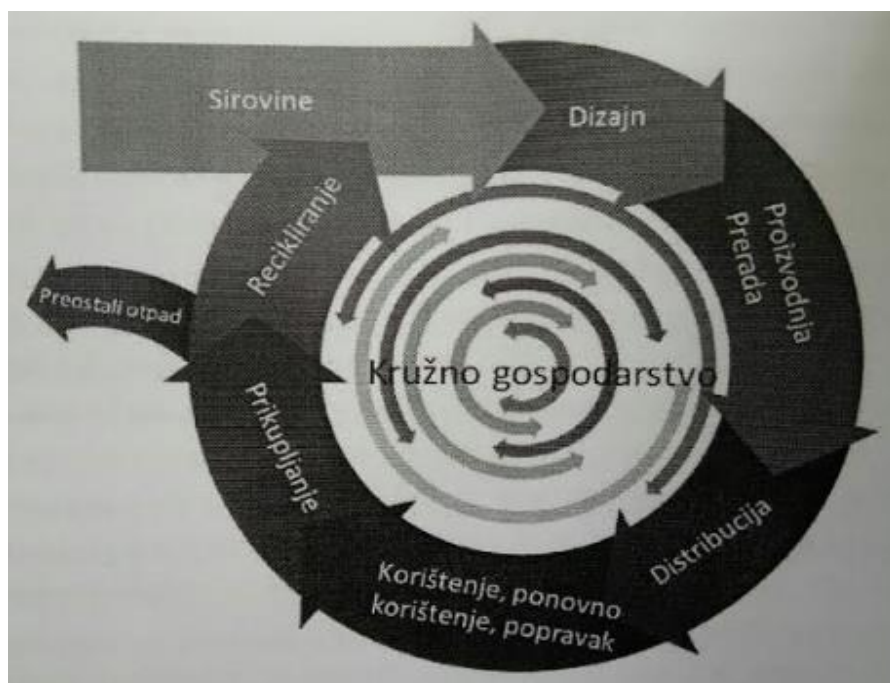
² Tišma, S., Boromisa, A. M., Funduk, M., Čermak, H., *Okolišne politike i razvojne teme*, Alinea, Zagreb, 2017., str. 229.

Aktivnosti Zaklade Ellen McArthur obuhvaćaju pet područja:

- „kreiranje globalne platforme za pružanje formalnih i neformalnih obrazovnih programa za jačanje znanja o kružnom gospodarstvu,
- suradnja s vladama zemalja i poslovnim sektorom vezano uz uvođenje inovacija kao ključne poluge uspješne tranzicije prema kružnom gospodarstvu,
- sustavna istraživanja i analize iz područja kružnog gospodarstva uz pomoć koji se pružaju pouzdani dokazi o koristima kružnog gospodarstva za društvo, gospodarstvo i okoliš,
- primjena svih raspoloživih komunikacijskih alata u prenošenju informacija, znanja i koristi od kružnog gospodarstva što većem krugu globalnih aktera.“³

Da bi se bolje razumjele aktivnosti i pojam kružnog gospodarstva, na Slici 1. prikazan je model kružnog gospodarstva.

Slika 1.: Model kružnog gospodarstva

Izvor: Tišma, S., Boromisa, A. M., Funduk, M., Čermak, H., *Okolišne politike i razvojne teme*, Alinea, Zagreb, 2017., str. 240.

³ Ibidem, str. 230.

Na Slici 1. je vidljivo da kružni model ujedinjuje ekonomski model koji osigurava održivo gospodarenje resursima i produžavanje životnog vijeka materijala i proizvoda recikliranjem, preradom, popravcima, ponovnim korištenjem novodizajniranog proizvoda kojemu se dodana vrijednost zadržava dulje i ne stvara se otpad, pa se na takav način smanjuje potrošnja resursa.

Pristupi modela kružnog gospodarstva usmjereni su na traženje rješenja za rastuće onečišćenje okoliša i za neodrživ rast potrošnje koji je povezan s ubrzanim rastom populacije, uslijed čega dolazi do većeg rasta potražnje za resursima u odnosu na mogućnosti njihove prirodne obnove.

„U srži nove agende za globalni razvoj do 2030. godine Program ujedinjenih naroda za okoliš (UNEP) ističe kružno gospodarstvo kao jednu od ključnih razvojnih odrednica. Sposobnost kružnog gospodarstva za jačanje poslovanja privatnog sektora i ekonomskog rasta nacionalnih gospodarstava istaknute su kao najveća poslovna mogućnost u zadnjih 200 godina. Uz maksimalnu posvećenost svih globalnih aktera postizanju kružnog gospodarstva procjenjuje se kako je do 2030. godine moguće ostvariti deseterostruko poboljšanje rezultata u odnosu na postojeće stanje.“⁴ Model kružnog gospodarstva pomaže u održavanju gospodarskih učinaka, u stvaranju novih radnih mjesta, uštedu proizvodnih resursa, rast konkurentnosti i smanjenje šteta u okolišu. Poslovni sektor se smatra glavnim generatorom inovacija pa uspjeh ostvarenja kružnog gospodarstva ovisi isključivo o poslovnim praksama poduzeća te o brzini i sposobnosti primjene inovativnih obrazaca poslovanja.

1.2. Strateške odrednice razvoja zelenog gospodarstva

Svaka država kreira strateške odrednice razvoja zelenog gospodarstva s ciljem pokretanja proizvodnje i investicijskih ciklusa koji se temelje na programima i zahtjevima zaštite okoliša, odnosno zelenog razvoja koja jamči održivost.

Kao glavne strateške odrednice razvoja zelenog gospodarstva mogu se izdvojiti tehnološki razvoj, zeleno graditeljstvo kroz koje se ostvaruje energetska učinkovitost pomoću toplinskog saniranja stambenih zgrada te korištenjem drva kao materijala u

⁴ Ibidem, str. 236.

graditeljstvu, korištenje obnovljivih izvora energije i efikasna potrošnja električne energije.

U nastavku će biti riječi o utjecaju i važnosti tehnološkog razvoja kao jedne od glavnih strateških odrednica razvoja zelenog gospodarstva.

1.2.1. Tehnološki razvoj

Poslovni subjekti na globalnom tržištu djeluju uz pomoć potencijala razvijenih poslovnih subjekata, jer niti jedan proizvođač ne proizvodi sve potrebne tehnologije samostalno, već djeluju prema strategijama saveza i partnerstava među kompanijama. „Poslovni subjekti kao dijelovi globalne ekonomije stvaraju distributivne i računalne mreže kojima se povezuju radi razmjene rada, informacija, znanja, ili općenito – resursa.“⁵ Međunarodni poslovni subjekti su konkurentniji u odnosu na nacionalne poslovne subjekte. Konkurentsku prednost međunarodnih poslovnih subjekata čine novi proizvodi, tehnološke prednosti i know – how (proizvodni, prodajni, tehnološki, organizacijski), koji omogućuju obavljanje aktivnosti proizvodnje ili trgovine s istim ili nižim troškovima od konkurenata.

„Proces ekonomske globalizacije današnjice, potaknut prvenstveno informatičkom tehnologijom vodi nas snažno u pogriješan razvoj, prije svega zbog nedostatka primjerenih okvirnih uvjeta svjetskog gospodarstva usmjerenih na održivost.“⁶ Informacijska tehnologija je jedan od glavnih konkurentskih čimbenika rasta i globalne ekspanzije.

Novim tehnologijama moguće je spriječiti nastanak otpada te ga reciklirati i zbrinuti na primjeren način. Tehnološki razvoj je važan za unaprijeđenje zelenog gospodarstva jer se novim tehnologijama razvija oprema u energetici, posebno u području korištenja obnovljivih izvora energije (poput energije Sunca, vjetra, biomase iz poljoprivrede, šumarstva, mora te drugog).

⁵ Segetlija, Z., Knego, N., Knežević, B., Dunković, D., *Ekonomika trgovine*, NoviInformatore, Zagreb, 2011., str. 210.

⁶ Radermacher, F., J., *Ravnoteža ili razaranje: Eko – socijalno – tržišno gospodarstvo kao ključ svjetskog održivog razvoja*, Intercon – nakladni zavod Globus, Zagreb, 2003., str. 21.

1.2.2. Razvoj zelenog graditeljstva

Važna strateška odrednica zelenog gospodarstva je zeleno graditeljstvo. „Ono uključuje uporabu ekoloških materijala, energetske učinkovitost postojećih i novih zgrada i gospodarenje otpadom tijekom gradnje, uporabe i rušenja građevina. U kontekstu održivog razvoja, zeleno graditeljstvo mora osigurati trajnost, kvalitetu, te ekonomsku, energetske i ekološku prihvatljivost. Zbog velike potrošnje energije u zgradama, koja konstantno raste, a istovremeno i najvećeg potencijala energetskih i ekoloških ušteda, energetska učinkovitost i zeleno održivo graditeljstvo danas postaju prioriteti suvremenog graditeljstva i energetike.“⁷ Putem zelenog graditeljstva utječe se na smanjenje potrošnje električne energije u zgradama (energetsko certificiranje zgrada koje je zakonski propisano i u Hrvatskoj te se prakticira za utvrđivanje energetskih svojstava zgrada ali u nedovoljnoj mjeri pa je potrebna rekonstrukcija velikog broja stambenih prostora) čime se doprinosi zaštiti okoliša.

Razvoj zelenog graditeljstva se temelji na toplinskom saniranju stambenih zgrada te na korištenju drva kao materijala u graditeljstvu. „Ovisno o vrsti rekonstrukcije, poboljšanjem samo toplinske izolacije ili ugradnjom učinkovitog sustava grijanja i hlađenja, mogući su razni stupnjevi uštede u korištenju energije što je za svaki pojedini slučaj moguće utvrditi projektom rekonstrukcije. Rekonstrukcijom zgrade (poboljšanjem toplinske izolacijskih svojstava vanjske ovojnice zgrade – izoliranjem fasada i krovova te promjenom prozora i vanjskih vrata) gubici topline kroz vanjske zidove mogu se smanjiti 50% - 94% (ovisno o veličini zgrade).“⁸ Osim toplinske izolacije na razvoj zelenog graditeljstva utječe korištenje drva kao prirodnog materijala, koje u odnosu na druge materijale posjeduje visoke kvalitete po pitanju zaštite okoliša. Korištenje drva se treba promovirati za izgradnju drvenih kuća čime bi se utjecalo na smanjenje potrebe za korištenjem neobnovljivih izvora energije. Hrvatska posjeduje velike količine drvne sirovine (oko 48% ukupnog teritorija zemlje pokriveno je šumskim područjem) pa je u našoj državi moguće razviti ovakav način zelenog graditeljstva.

⁷ *Strateške odrednice za razvoj zelenog gospodarstva; zeleni razvoj Hrvatske*, Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Zagreb, 2011., str. 9., dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Sjednice/Arhiva/117153.%20-%201.3.pdf> (03.09.2018.)

⁸ Ibidem, str. 10.

1.2.3. Obnovljivi izvori i efikasna potrošnja električne energije

Obnovljivi izvori energije danas su jedna od važniji strateških odrednica rasta zelenog gospodarstva.

Energetski resursi se klasificiraju u dvije kategorije:

- „neobnovljive resurse – ugljen, sirova nafta, plin, uran,
- obnovljive resurse – energija vjetra, vode, Sunčeva energija, geotermalna energija, biomasa, snaga plime i oseke, toplina oceana i drugo.“⁹

Ono što je karakteristično za industrijalizirana društva je korištenje neobnovljivih izvora energije koji su danas prekomjerno iscrpljeni, do zabrinjavajućeg stanja, pa je sva pažnja usmjerena na traženje novih izvora energije. Kao rješenje navedenom analiziraju se potencijali obnovljivih izvora. Moderne tehnologije obnovljivih izvora energije pojavljuju se u drugoj polovici 20. stoljeća. Obnovljivi izvori energije imaju svoju prednost jer se energija iz njih stalno obnavlja, ne troše se već se regeneriraju u određenom razdoblju, imaju veliku značaj u smanjenju emisije ugljikova dioksida u atmosferu (CO₂), reduciraju ovisnost države o uvozu nafte, plina i električne energije.

Danas obnovljive izvore energije iskorištavaju tržišta tehnologija, na kojima je omogućena i konkurentnost obnovljivih izvora enegije u odnosu na konvencionalne izvore, jer su troškovi proizvodnje energije putem obnovljivih izvora niži od troškova koje stvaraju onečišćenja, zbrinjavanje otpada, zdravstvene i okolišne štete.

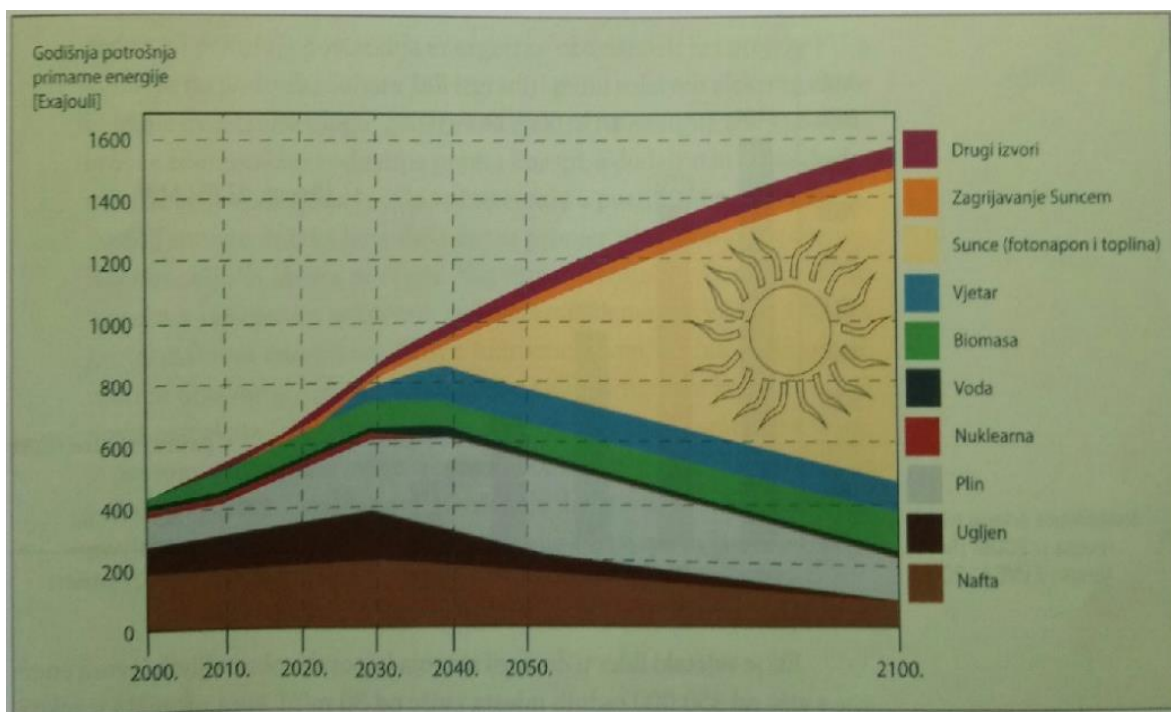
Na Slici 2. prikazana je prognoza korištenja energije i vrste drugih obnovljivih i neobnovljivih izvora do 2100. godine. Na Slici 2. je vidljivo da je od neobnovljivih izvora energije najveća godišnja potrošnja nafte i ugljena prognozirana u razdoblju do 2030. godine, od kada se očekuje smanjenje potrošnje zbog intenzivnijeg korištenja obnovljivih izvora energije do 2100. godine.

Od 2000. godine se nastoje koristiti obnovljivi izvori energije, čija je potrošnja u konstantnom rastu s ciljem ispunjavanja ciljeva održivog razvoja, s time i rasta zelenog gospodarstva.

⁹ Herceg, N., *Okoliš i održivi razvoj*, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013., str. 316.

Od 2040. godine do 2100. godine se očekuje najveća iskorištenost energije Sunca, odnosno zagrijavanje Suncem, zatim korištenje energije vjetra, biomase, plina i vode. Pretpostavlja se da će korištenje nuklearne energije biti nepotrebno do 2035. godine.

Slika 2.: Prognoza korištenja energije do 2100. godine

Izvor: Herceg, N., *Okoliš i održivi razvoj*, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013., str. 317.

Danas su ulaganja u solarnu energiju nadmašila ulaganja u vjetroenergiju, posebno u zemljama poput EU, SAD-a, Kine, u Španjolskoj, Indiji, Njemačkoj, Francuskoj i Italiji, skandinavskim državama, te u Turskoj i na Filipinima.

Europskoj uniji je namjera ostati liderom u domeni razvoja i upotrebe obnovljivih izvora energije do 2020. godine. Razvoj obnovljivih izvora energije – posebno energije vjetra, sunca, vode i biomase – glavni je cilj energetske politike Europske unije. Cilj je do 2020. godine 20% ukupne potrošnje energije zadovoljiti iz obnovljivih izvora energije. Mehanizmi za poticanje obnovljivih izvora energije su

porezne olakšice, kreditiranje, sufinanciranje, investicije i drugi oblici poticanja primjene i korištenja tehnologije za iskorištavanje obnovljivih izvora energije.¹⁰

Energija Sunca je najznačajnija jer od nje potječu svi drugi izvori energije na Zemlji. Sunčeva energija se izravno prenosi zračenjem, pa se može koristiti kao toplinska energija ili se zračenje pomoću fotonaponskog efekta može koristiti za stvaranje električne energije. Porast korištenja solarne energije je posebno značajan u Japanu i u Njemačkoj jer se putem solarnih panela sunčeva energija koristi za grijanje u smještajnim prostorima, primjenom odgovarajućih materijala koji privlače toplinu, npr. putem ostakljenih ploha. Putem solarnih kolektora sunčeva energija može stvarati toplu vodu u količinama dovoljnim za opskrbu cijelog kućanstva.

Osim energije Sunca, globalno gledano, važna je energija vjetra koja danas nije iskorištena u dovoljnoj mjeri jer sa sadašnjom tehnologijom nije isplativo proizvoditi velike količine energije iz tog izvora. Europska zemlja koja prednjači u korištenju energije vjetra je Danska. Prednosti iskorištavanja energije vjetra jesu nepostojanje troškova za gorivo i nepostojanje zagađenja okoliša. U budućnosti se očekuje povećana izgradnja vjetroelektrana.

1.3. Održivi razvoj i gospodarski rast

Za objašnjenje pojma razvoja potrebno je ukazati ne samo na materijalna, ekološka, socijalna, kulturna i politička dobra, već je potrebno naglasiti i važnost gospodarskog rasta koji je glavni oslonac razvoja. Gospodarski rast je porast proizvodnje, proizvodnih kapaciteta i svih drugih sastavnica jednog gospodarstva. Do rasta gospodarstva dolazi zbog rasta radne snage ili kapitalnih dobara, tehnologije i proizvodnosti po radniku. Ekonomski rast se mjeri stopom rasta na način, da se bruto domaći proizvod stavi u odnos prema broju stanovnika određene države, a izražava se kao *GDP per capita*, odnosno, *GDP po stanovniku*.

U devedesetim godinama isticanje teorije privrednog razvoja premjestilo se na kvalitetu ekonomske politike, institucije za njezino provođenje i na probleme

¹⁰ Ibidem, str. 318.-319.

nejednakosti raspodjele plodova privrednog razvoja.¹¹ Svako gospodarstvo stavlja težnju na ostvarenje dugoročnog ekonomskog rasta. Razlog tome je što jedino gospodarski rast generira substancijalnu osnovu za rješavanje niza ekonomskih i socijalnih problema, iako rast može generirati i niz problema (npr. prenapučenost gradova, onečišćenje okoliša i slično).

Pod gospodarskim rastom uobičajeno se podrazumijeva povećanje razine realnog BDP-a (ukupno ili po glavi stanovnika), odnosno širenje ekonomskih kapaciteta privrede.¹² Iz toga možemo zaključiti da se radi o dinamičnom dugoročnom procesu, a pozornost je usmjerena na ponudu. Za mjerenje i vrednovanje gospodarskog rasta najčešće se koriste vremenski nizovi o realnom BDP-u, stope njegovog rasta, ili BDP po glavi stanovnika. Razlike u rastu odnose se na razlike životnog standarda i kvalitete života. Ako postoje male razlike u stopama rasta, mogu dovesti do velikih razlika u dohodovnim razinama, a činjenica je da je rast baziran ne samo na tekućoj razini dohotka već i na akumulaciji rasta dohotka ranijih godina. Danas svaka zemlja nastoji povećati svoj utjecaj na gospodarsku politiku, kako bi u razvojnem smislu stekla prednosti u odnosu prema drugima. Po pitanju okoliša, da bi gospodarski razvoj bio održiv potrebno je svu pažnju usmjeriti na očuvanje okoliša.

Pod pojmom razvoja svaka društvena zajednica podrazumijeva nešto drugo, pa su se pojavile različite vrste razvoja:

- „ekonomski održivi,
- ekološki održivi,
- humani,
- solidarni te
- globalni održivi razvoj.“¹³

„Održivi je razvoj proces koji ima više definicija, a najpoznatija i najčešće upotrebljavana ona, je objavljena u izvješću „Naša zajednička budućnost“ UN-ove Komisije za okoliš i razvoj iz 1987. godine. Prema njoj, održivi je razvoj - razvoj kojim se zadovoljavaju potrebe današnjih naraštaja, a da se pritom ne ugrožava

¹¹ Babić, M., *Ekonomija - uvod u analizu i problematiku*, Znanje d.o.o., Zagreb, 2011., str. 443.

¹² Borozan, Đ., *Makroekonomija*, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2006., str. 397.

¹³ Udovičić, B., *Čovjek i okoliš*, Kigen, Zagreb, 2009., str. 46.

moćnost budućih naraštaja u zadovoljavanju njihovih potreba. To znači da pri odlučivanju i provođenju aktivnosti kojima svaka organizacija stvara vrijednost treba sustavno uzimati u obzir ekonomske i društvene činitelje te činitelje vezane za zaštitu okoliša. Održivi je razvoj takav razvoj u kojem su procesi promjena, upotreba resursa, smjer investicija, tehnološki razvoj i institucionalne promjene koje se provode konzistentni s potrebama današnjih i budućih naraštaja.¹⁴ Početkom 21. stoljeća osnovni politički koncept predstavlja pitanje održivog razvoja kojemu je cilj usklađivanje svjetskih gospodarskih očekivanja s društvenim, kulturnim i ekološkim izazovima. Danas postaje jasno da nema napretka bez globalnog dogovora, odnosno ni politika ni globalno djelatno gospodarstvo nisu u stanju sami poduzeti potrebne korake. Stoga je sve važnije sudjelovanje svjetskog građanskog društva u trokutu pokretača koje u sebi povezuje djelovanje vlada i međunarodnih političkih organizacija, koje povezuju globalno djelatne tvrtke i svjetsko građansko društvo – i to u uzajamnom odnosu znanosti, medija, pravnih sustava i svjetskih religija.¹⁵ Održivim razvojem bi se istodobno zadovoljio očekivani rast i ekološki zahtjevi razvijenih nacija sa htijenjem nerazvijenih za njihovim sustizanjem diljem svijeta, uključujući svladavanje svjetskog jaza bijede. Jedno od polazišta u promišljanju novog svjetskog poretka je činjenica da ljudi nisu spremni napustiti jednom stečeno materijalno stanje, pa razvijeni pretpostavljaju još veći rast dok siromašni teže sustizanju razvijenih.

„U svrhu iskorjenjivanja siromaštva, smanjivanja nejednakosti, zaštite planete i osiguravanja napretka za sve, na 69. sjednici Opće skupštine UN-a 2015. godine, usvojeno je 17 Globalnih ciljeva održivog razvoja (Sustainable Development Goals – SDGs), sa 169 specifičnih podciljeva, u okviru dokumenta 'Mijenjajmo svoj svijet: Agenda za održivi razvoj do 2030. godine'. U siječnju 2018. godine Vlada RH je usvojila Odluku o osnivanju Nacionalnog vijeća za održivi razvoj, čiji je zadatak praćenje i koordinacija provedbe Globalnih ciljeva održivog razvoja.“¹⁶ Neki od osnovnih globalnih ciljeva podrazumijevaju smanjenje siromaštva i gladi, promicanje jednakosti, preobrazbu prema održivom razvoju koje će stvoriti otporno društvo,

¹⁴ DOP HR, *Održivi razvoj*, dostupno na: <http://www.dop.hr/?p=700> (03.09.2018.)

¹⁵ Rademacher, F., J., op.cit., str. 21.

¹⁶ *Održivi razvoj, Agenda 2030 i Ciljevi održivog razvoja*, Ministarstvo zaštite okoliša i energetike Republike Hrvatske, 2018., dostupno na: <https://www.mzoip.hr/hr/klima/odrzivi-razvoj.html> (03.09.2018.)

prilikom čega se posebno naglašava zaštita okoliša i očuvanje prirodnih resursa (mora, rijeka, jezera, biljnog i životinjskog svijeta te dr.)

„Održivi razvoj se može definirati kao razvoj koji će zadovoljiti potrebe današnjih generacija, a pritom ne ugroziti mogućnost našoj djeci i budućim generacijama u zadovoljavanju njihovih potreba.“¹⁷ Uslijed navedenog raste svijest o važnosti politike zaštite okoliša na globalnoj razini. Zaštita okoliša je zaseban pojam koji se odnosi na očuvanje kvalitete okoliša, biološke i krajobrazne raznolikosti, očuvanje energije, racionalno korištenje prirodnih dobara, na čemu se temelji zdrav život i održivi razvoj.

„Prve štete u okolišu nastale su već 1913. godine, a od 50ih godina 20. stoljeća sve češće dolazi do onečišćenja tla, vode ili zraka otpadnim tokovima iz različitih industrija, pri transportu nafte, proizvodnji električne energije, ispuštanju neobrađenih otpadnih voda u prijemnike, a industrijske nesreće ugrožavaju ljudske živote.“¹⁸ Uslijed navedenog došlo je do povećanja svijesti o očuvanju okoliša i saniranju otpada iz njega. Zaštita okoliša se može definirati kao „skup aktivnosti i mjera za sprječavanje opasnosti za okoliš, sprječavanje nastanka šteta ili onečišćenja okoliša, smanjivanje ili otklanjanje šteta nanesenih okolišu te povrat okoliša u stanje prije nastanka štete.“¹⁹ Kod komponente sprječavanja nastanka štete u okolišu jako je važno preventivno djelovanje kao načelo očuvanja okoliša, kojim se sprječava estetska degradacija prostora čime se zadržava ljepota prirodnog okruženja i povećava se kvaliteta življenja lokalnog stanovništva. Onečišćenja mogu izazvati troškove saniranja šteta, narušiti ugled destinacijama te uzrokovati gubitak zarade, odnosno smanjenje prihoda određene lokalne zajednice.

Potreba racionalnog korištenja prirodnih resursa i energije proizlazi iz svijesti o njihovoj ograničenosti pa suvremeno poimanje razvoja podrazumijeva poštivanje načela politike zaštite okoliša koja su usmjerena na održiv, stabilan i dugoročan rast.

Koncept održivog razvoja uključuje tri glavne sastavnice, a to su društvo, okruženje i gospodarstvo. Cilj koncepta održivog razvoja je postizanje ravnoteže navedenih sastavnica. Odlike koncepta uključuju dinamičan pristup zaštiti okoliša, proučavanje ekosustava te mjerenje stupnja prihvatljivosti različitih zagađivača. Sastavnice koncepta održivog razvoja prikazane su na slici 3.

¹⁷ Tišma, S., Boromisa, A. M., Funduk, M., Čermak, H., op.cit., str. 13.

¹⁸ Briški, F., *Zaštita okoliša*, Element, Zagreb, 2016., str. 23.

¹⁹ Tišma, S., Boromisa, A. M., Funduk, M., Čermak, H., op.cit., str. 19.

Na slici 3. društvo podrazumijeva uključivanje društvene veze, socijalnu ravnopravnost i lokalno okruženje koje će sinergijom svog djelovanja utjecati na stvaranje održivog razvoja. Okruženje podrazumijeva prirodno okruženje i obnovljive resurse, njihovu racionalnu uporabu i zaštitu, uslijed čega će doći do održivog gospodarstva u kojemu će prevladavati poslovna sigurnost, stvaranje kapitala na odgovoran način te socijalna ravnopravnost.

Slika 3.: Koncept održivog razvoja

Izvor: Izrada autora prema: Tišma, S., Boromisa, A.-M., Funduk, M., Čermak, H., *Okolišne politike i razvojne teme*, Alinea, Zagreb, 2017., str. 23.

Najveći doprinos globalnog rasta svijesti o zaštiti okoliša dalo je osnivanje Programa Ujedinjenih naroda za okoliš (engl. United Nations Environment Programme – UNEP). UNEP je vodeći globalni akter u kreiranju smjernica globalnog očuvanja okoliša, bavi se rješavanjem pitanja zaštite okoliša na globalnoj i regionalnoj razini, nadzire globani okoliš te poziva Vlade na djelovanje u slučaju nastanka ekoloških problema (npr. nestašica vode, uništavanje morskog okoliša, atmosfere).

1.4. Utjecaj inovacija

Da bi se zaštitio okoliš te da bi gospodarstva postala konkurentnija razvijene su nove tehnologije i poslovni modeli koji se u području ekologije nazivaju ekološkim inovacijama.

Cilj razvoja ekoloških inovacija je smanjenje emisije ugljika i smanjenje drugih onečišćivača u okolišu, prilikom čega velik utjecaj imaju ekološke industrije koje daju velike doprinose sektorima obnovljivih izvora energije, održive gradnje te gospodarenja otpadom.

„Ekološke tehnologije čine važan dio gospodarstva EU-a. Njihov je godišnji promet oko 320 milijardi EUR i povećao se za 8% od 2004. EU drži jednu trećinu svjetskog tržišta, koje bi se moglo udvostručiti na više od 2200 milijardi EUR do 2020. Europska unija podržava zelenu tehnologiju i zelene proizvode putem niza programa i politika financiranja. Akcijski plan za ekološke inovacije usmjeren je na pokretače ekoloških inovacija i prepreke njihovom širenju. On pomaže u financiranju istraživačkih i inovacijskih projekata i ekološki inovativnih poduzeća. Putem Programa za konkurentnost i inovacije omogućuje se pristup financiranju za mala poduzeća u cilju olakšavanja istraživanja i inovacija.“²⁰ Program za konkurentnost i inovacije pokrenut je 2008. godine kao inicijativa za ekoinovacije te je dio EU programa za poduzetništvo i inovacije (EIP). Inicijativa za ekoinovacije je jedna od mjera za provedbu Akcijskog plana za ekoinovacije u Europskoj uniji (EcoAP).

Ekoinovacije podrazumijevaju razvoj inovativnih proizvoda, usluga i procesa koji štite okoliš na način prihvatanja istih od strane poduzeća. Pomoću ekoinovacija nastoje se ispuniti ciljevi gospodarstava u zaštiti okoliša čime će se utjecati na gospodarski rast.

Ekoinovacijama se vrše procesi recikliranja, stvaraju se održivi građevni proizvodi, proizvodi se zdravija hrana i piće, učinkovito se obrađuje i distribuira voda te se omogućava vršenje zelenog poslovanja.

²⁰ *Korištenje inovacija*, Europska komisija, 2015., dostupno na: http://ec.europa.eu/environment/basics/green-economy/innovation/index_hr.htm (07.09.2018.)

Zbog pozitivnih učinaka ekoinovacija na društvo Europska unija želi maksimizirati njihov razvoj putem ekoinovacijskih projekata koji se mogu replicirati diljem EU, te će na takav način zadržati konkurentsku poziciju izazova održivosti na svjetskoj razini.

„Svjetsko tržište ekoloških proizvoda i usluga raste. Prema studiji OECD-a, procjenjuje se da proizvodi i usluge koje pružaju eko-industrije predstavljaju oko 2,5% BDP-a EU-a.“²¹ Velik doprinos razvoju ekoloških proizvoda daju mala i srednja poduzeća pa se naglasak stavlja na projekte malih tvrtki. Kao potpora malim i srednjim poduzećima u razvoju i korištenju inovacija iz fondova se izdvajaju velike količine financijskih sredstava (npr. HORIZON 2020, LIFE, COSME, koji su objašnjeni u potpoglavlju 3.2.1.).

1.5. Učinkovito upravljanje izvorima onečišćenja

„Onečišćivači (zagađivači) su danas mnogobrojni i raznoliki, a otpad se smatra osnovnim izvorom zagađenja koja mogu biti uzrokovana prirodnim i ljudskim djelovanjem. Prirodna djelovanja čine vulkani, potresi, poplave, dok u ljudska djelovanja spadaju nesreće u industriji, energetici, prometu, požari, ratovi.“²² Navedena djelovanja imaju velike posljedice na ljudsko zdravlje i na uništavanje okoliša pa se brojne organizacije usmjeravaju na borbu protiv navedenog. U drugoj polovici 20. stoljeća raste broj stanovnika (posebno je izražena koncentracija u velikim gradovima), također se razvija tehnologija i moderan način života koji je utjecao na stvaranje prekomjernih količina otpada kao posljedica pojave fenomena konzumerizma ili potrošačke groznice koja je zahvatila cijeli svijet. Rastom velikih i urbanih središta, gradova, dolazi do većeg zagađenja zemljišta, odnosno tla. Stanovništvo proizvodi velike količine otpada koje ne odlaže na ispravan način pa otpad završi u zemljištu što može biti opasno za biljni i životinjski svijet, ali i čovjeka.

Kod plastičnih materijala problem je u tome što su materijali međusobno topljivi pa rastvarajući se u tlu mogu doprijeti do vodovodnih cijevi i prouzročiti neugodan miris vode. Da bi u gradovima došlo do zelenog rasta, potrebno je promicati politike

²¹ *Ekološke inovacije u programu za konkurentnost i inovacije: Eco-innovation, When business meets the environment*, Europska komisija, 2015., dostupno na: http://ec.europa.eu/environment/eco-innovation/discover/programme/index_en.htm (07.09.2018.)

²² Udovičić, B., op.cit., str. 98.

temeljene na strateškim i integriranim pristupima lokalnih vlasti, dionika i građana čime bi se utjecalo i na smanjenje urbane depopulacije.

Onečišćenja okoliša može se klasificirati u pet osnovnih grupa:

- „prirodni onečišćivači (otpadne vode),
- minerali kao onečišćivači (živa, kadmij, olovo, cink, teški metali itd.),
- izgaranje goriva (ugljen, nafta i njeni derivati, plin, biomasa itd.),
- upotreba kemikalija (oko 70 000 različitih vrsta),
- nuklearni otpad (nuklearna goriva).“²³

Od svih navedenih onečišćenja najvećim se smatra otpadna voda jer je ona najrasprostranjenija u cijelom svijetu, iako i druga navedena onečišćenja donose velike ekološke probleme.

„Gospodarenje otpadom predstavlja ključnu preokupaciju unutar strategija zaštite okoliša i djelovanja za okoliš, kako u razvijenim, tako i u državama u razvoju, a budući da otpad iz domaćinstava čini glavni dio komunalnog otpada, ponašanje i osjetljivost stanovništva na problem smeća i otpada od iznimne su važnosti. Glavni ciljevi gospodarenja otpadom su zaštita ljudskih bića i okoliša te očuvanje resursa, što se postiže na način da se ne ošteti dobrobit sadašnjih kao i budućih generacija.“²⁴ Pravilno gospodarenje otpadom podrazumijeva njegovo smanjenje, sakupljanje, odvoz i zbrinjavanje (kroz ponovnu uporabu, recikliranje, kompostiranje, spaljivanje).

Učinkovito gospodarenje otpadom se temelji na nizu načela:²⁵

- *načelo održivog razvoja:*

temelji se na usklađenom sustavu tehničko – tehnoloških, ekonomskih i društvenih aktivnosti u ukupnom razvoju u kojem se na principima ekonomičnosti, razumnosti i racionalnosti koriste prirodne i stvorene vrijednosti s ciljem da se sačuva i unaprijedi kvaliteta okoliša za sadašnje i buduće generacije;

²³ Ibidem, str. 99.

²⁴ Herceg, N., op.cit., str. 210.

²⁵ Ibidem, str. 211.-212.

- *načelo blizine i regionalnog pristupa upravljanju otpadom:*
otpad treba odložiti što je moguće bliže točki njegova nastajanja; određene regije trebaju razvijati svoje strateške planove za upravljanje otpadom na bazi politike principa upravljanja otpadom na nacionalnoj razini (na regiju se misli kao na interesno povezanu skupinu lokalnih zajednica koje u zajedničkom pristupu rješavanja problema upravljanja otpadom pronalaze interes dugoročne suradnje);
- *načelo hijerarhije upravljanja otpadom:*
podrazumijeva redoslijed prioriteta u praksi upravljanja otpadom; hijerarhijske mjere gospodarenja otpadom obuhvaćaju nadzor toka otpada, od mjesta nastanka do mjesta konačne obrade, smanjivanje otpada, recikliranje i obnavljanje, obradu neiskorištenog otpada, minimalno odlaganje obrađenog otpada;
- *načelo „onečišćivač pluća“:*
troškove gospodarenja otpadom treba snositi izvorni proizvođač otpada, koji također trebaju gospodariti otpadom na način koji jamči visoku razinu zaštite okoliša i zdravlja ljudi;
- *načelo odgovornosti:*
zasniva se na načelu „onečišćivač pluća“, proizvođač je odgovoran za ambalažu u koju je roba pakirana i onda kada potrošač više ne koristi tu robu; proizvođače potiče na dizajniranje ekonomičnijih proizvoda koje je lakše rastaviti, ponovno koristiti i reciklirati;
- *načelo sudjelovanja javnosti u donošenju odluka:*
sudjelovanje javnosti u donošenju odluka je propisano zakonski UN/ECE konvencijom o pristupu informacijama, sudjelovanju javnosti u odlučivanju i pristupu pravosuđu u pitanjima okoliša;
- *načelo „nula otpada“:*
nudi novu viziju za novi milenij koja korijenito mijenja čovjekov pristup resursima i čitavoj proizvodnji; na slici 4. prikazana shema načela „nula otpada“.

Na slici 4. se vidi da bi proizvođači trebali preuzeti odgovornost za otpad i štetu koju njihov proizvod uzrokuje. Potrošače bi trebalo osposobiti i educirati za sortiranje otpada i za sakupljanje zelenog otpada u kućanstvima.

Slika 4.: Shematski prikaz načela „nula otpada“

Izvor: Herceg, N., *Okoliš i održivi razvoj*, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013., str. 212.

Koncept nula otpada stvara nova radna mjesta unutar postrojenja za sortiranje i recikliranje, međutim, činjenica je da je ovaj koncept još uvijek skup i u većini zemalja financijski neodrživ.

1.6. Stvaranje zelenih radnih mjesta

Zelena radna mjesta je moguće stvoriti zelenim marketingom, kojemu se počelo detaljnije diskutirati početkom 1970ih godina kada je bilo potrebo voditi računa o globalnoj konkurenciji za koju se smatralo da se postiže kroz smanjenje zagađivanja okoliša. „Zeleni marketing je oblik društvenog marketinga u kojemu proizvodi, usluge i sve marketinške aktivnosti planiraju i implementiraju uzimajući u obzir djelovanje i utjecaj koji mogu imati na okoliš i društvo u cjelini. Prva definicija zelenog marketinga dolazi 1975. godine od strane udruženja The American Marketing Association (AMA), prema kojoj je zeleni marketing izučavanje pozitivnih i negativnih aspekata marketinških aktivnosti na onečišćavanje, iscrpljivanje energije i iscrpljivanje

neenergetskih resursa.“²⁶ Zelenim marketingom se velika pažnja poklanja zelenim potrošačima bez kojih ne bi bilo zelene potražnje, uslijed čega nastaje potreba za stvaranjem novih zelenih radnih mjesta, odnosno zelene proizvodnje.

Zelena radna mjesta nastaju uslijed potrebe za stvaranjem zelenih proizvoda i usluga (proizvode se ekološki prihvatljivi proizvodi) i zelene ambalaže koja nastaje recikliranjem otpada, odnosno povratom već korištenih proizvoda koji se koriste za proizvodnju nekih novih proizvoda. Zelena radna mjesta podrazumijevaju očuvanje postojećih i kreiranje novih radnih mjesta uslijed svake akcije koja se odnosi na očuvanje okoliša, odnosno na održivu proizvodnju. „Zelena radna mjesta uključuju poslove proizvodnje roba i usluga koje sprečavaju, ograničavaju, minimiziraju ili ispravljaju štetu u okolišu, vodi, zraku i tlu, kao i probleme vezane uz otpad, buku i eko-sustave. Prema podacima Europske komisije više od 20 milijuna poslova u Europi već je povezano s okolišem. Ekoindustrija raste 3 puta bržom stopom od prosječnog gospodarskog rasta. Sada je svako 50. radno mjesto u Europi zeleno, a za 10 godina će se njihov broj udvostručiti. Poslovi budućnosti su vezani za zelena radna mjesta.“²⁷ Zelena radna mjesta nastaju pokretanjem projekata energetske učinkovitosti i uštede sirovina, nastaju korištenjem obnovljivih izvora energije, učinkovitim gospodarenjem otpadom i zaštitom okoliša, bioraznolikosti i ekosustava. Od 2008. do 2010. godine u sektoru obnovljive energije stvoreno je oko milijun radnih mjesta, a cijeli se sektor pokazao otpornim na krizu. Između 2010. i 2011. godine broj radnih mjesta porastao je na 1.186.000. Ako Europa uspješno usvoji klimatske strategije s ciljem dostizanja 100% energije iz obnovljivih izvora tada bi do 2020. godine moglo biti stvoreno dodatnih 3 milijuna radnih mjesta, a do 2050. godine i do 6 milijuna radnih mjesta.²⁸

Zelena radna mjesta je moguće razviti u svim sektorima, posebno u sektorima visokih tehnologija koje se povezuju s obnovljivim izvorima energije te u uslužnim djelatnostima poput ugostiteljstva, prijevoza, turizma, graditeljstvo, proizvodnja solarnih elektrana, te obrazovanja.

²⁶ Tolušić, Z., Dumančić, E., Bogdan, K., *Društveno odgovorno poslovanje i zeleni marketing*, *Agroeconomia Croatica* 4:2014 (1) 25-31, str. 26.-27., dostupno na: <https://ageconsearch.umn.edu/bitstream/208769/2/4.pdf> (02.09.2018.)

²⁷ *Zelena radna mjesta - poslovi budućnosti*, Središnji državni portal; Vlada Republike Hrvatske, 2015., dostupno na: <https://vlada.gov.hr/zelena-radna-mjesta-poslovi-buducnosti/17346> (02.09.2018.)

²⁸ Belen Sanchez, A., Hanz, D., *Dokumenti: ePublikacije: Brošura „Zelena radna mjesta: put iz krize“*, Zeleni/EFA u Europskom parlamentu; Bruxelles, ORAH, Zagreb, 2014., str. 9., dostupno na: <https://www.orah.hr/dokumenti/e-publikacije/zelena-radna-mjesta.html> (02.09.2018.)

2. ANALIZA ZELENOG GOSPODARSTVA

U radu će za analizu zelenog gospodarstva biti prikazana analiza zelenog gospodarstva u svijetu, zatim u Europskoj uniji kao najdominantnijoj svjetskoj regiji u napretku resursne učinkovitosti, očuvanja prirode i razvoja zelenog gospodarstva koje se temelje na dugoročnosti održivog razvoja. U potpoglavlju zelenog gospodarstva u Europskoj uniji posebna je pažnja usmjerena na ostvarenje zelenog kružnog gospodarstva te na stvaranje zelenih radnih mjesta. Kao zasebna europska država kojoj je prioritet razvoj zelenog gospodarstva, koja je ujedno i članica Europske unije, biti će prikazana Republika Hrvatska.

2.1. Zeleno gospodarstvo u svijetu

Promatrano prema pojedinačnim zemljama, globalno, najznačajnije mjesto u kontekstu razvoja zelenog gospodarstva imaju EU, SAD i Kina. Navedena gospodarstva imaju velik broj populacije pa ostvaruju i najveću potrošnju prirodnih resursa i stvaraju najveće količine otpada.

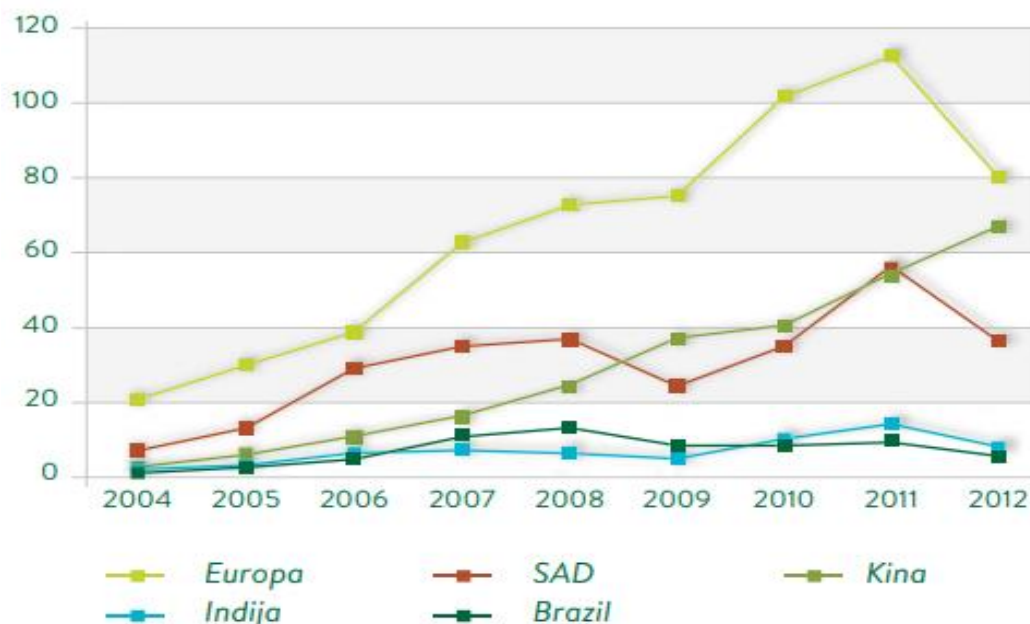
U 2014. godini u Kini je stvoreno 3,2 mlrd krutog industrijskog otpada, od čega su samo 2 mlrd tona prerađene putem recikliranja, kompostiranja, spaljivanja i oporabe. Poduzeća i kućanstva na području Europske unije u 2012. godini stvaraju 2,5 mlrd tona otpada od čega je jedna milijarda reciklirana ili iskorištena za proizvodnju energije. Godine 2013. Kina je usvojila Nacionalnu strategiju razvoja kružnog gospodarstva čime je postala prva zemlja koja se opredijelila za kružno gospodarstvo, slijedile su ju Danska, Japan i Škotska, dok se Europska unija za isto opredijelila tek 2015. godine.²⁹

Kružno gospodarstvo u globalnom pogledu je orijentirano na korištenje obnovljivih izvora energije u što su svjetske velesile počele ulagati velike količine sredstava, još u razdobljima prije usvajanja Nacionalnih strategija razvoja kružnog gospodarstva jer su spoznale važnost i učinkovitost očuvanja prirodnih resursa na temelju korištenja obnovljivih izvora energije.

²⁹ Tišma, S., Boromisa, A. M., Funduk, M., Čermak, H., op.cit., str. 237.

Na grafikonu 1. prikazano je globalno ulaganje u obnovljivu energiju u razdoblju od 2004. do 2012. godine. Kao najvažnije zemlje koje ulažu u obnovljivu energiju su Europska unija, Kina, SAD, Indija i Brazil.

Grafikon 1.: Globalno ulaganje u obnovljivu energiju 2004. – 2012. godine (u bilijunima dolara)

Izvor: Belen Sanchez, A., Hanz, D., *Dokumenti: ePublikacije: Brošura „Zelena radna mjesta: put iz krize“*, Zeleni/EFA u Europskom parlamentu; Bruxelles, ORAH, Zagreb, 2014., str. 14., dostupno na: <https://www.orah.hr/dokumenti/e-publikacije/zelena-radna-mjesta.html> (02.09.2018.)

Na grafikonu 1. je vidljivo da je Europska unija bila najdominantnija u ulaganju u obnovljivu energiju od 2004. do 2012. godine. Slijedi ju SAD u razdoblju od 2004. – 2008. godine, međutim u razdoblju od 2008. godine do 2010. drugu poziciju preuzima Kina. U 2011. godini SAD opet preuzima vodstvo druge pozicije, međutim, Kina povećava svoja ulaganja na oko 68 bilijuna dolara u 2012. godini, dok se ulaganja SAD-a drastično smanjuju iste godine. Osim navedenih zemalja velike količine financijskih sredstava u razdoblju od 2004. – 2012. godine, u obnovljivu energiju ulažu Indija i Brazil, te se konstantno njihove pozicije za četvrto i peto mjesto izmjenjuju tokom navedenog razdoblja.

„Europa može zadržati svoju globalnu prednost samo ako nastavi ulagati – i to u velikoj mjeri – u održivo gospodarstvo, ako usvoji ambiciozno zakonodavstvo koje regulira zaštitu okoliša te ako klimu i zaštitu okoliša uključi u svoj proračun kao prioritet. Jedino se na taj način mogu u Europi stvoriti predviđena zelena radna mjesta.”³⁰ Više o zelenom gospodarstvu i zelenim radnim u Europskoj uniji biti će u nastavku.

2.2. Zeleno gospodarstvo u Europskoj Uniji

Zeleno gospodarstvo Europske unije mora postati resursno učinkovitije, a da bi to postalo potrebno je naći načine da se za manje uložених sredstava dobije više resursa koji se crpe i upotrebljavaju.

„Europa je postigla značajan napredak u povećanju resursne učinkovitosti, ali još mnogo toga treba učiniti. Već postoje razne strategije i zakonske odredbe Europske unije, kao što su strategija Europa 2020., predvodnička inicijativa za resursno učinkovitu Europu, Okvirna direktiva o otpadu ili 7. akcijski program za zaštitu okoliša, kojima se pokušava uvesti održivost u ključne gospodarske djelatnosti u obliku dugoročnog prijelaza. Potpuna provedba takve politike donijela bi višestruke koristi. Koristilo bi se manje resursa po proizvodu, a to bi pomoglo u zaštiti i očuvanju okoliša. Istovremeno bi gospodarstvo imalo koristi od temeljnih inovacija i veće konkurentnosti za europska poduzeća.”³¹ Usvajanjem Strategije Europa 2020. kao glavnog strateškog dokumenta razvoja Europske unije kojim se ističe održivi rast, odnosno uspostavljanje ekonomskog modela kojim se učinkovitije iskorištavaju prirodni resursi i koriste zelene mjere poticanja gospodarskog rasta, Europska unija je uspostavila aspekt politike poticanja resursne učinkovitosti prelaska s postojećeg linearnog na kružni model zelenog gospodarstva.

³⁰ Belen Sanchez, A., Hanz, D., op.cit., str. 15.

³¹ Bruyninckx, H., *Prijelaz na zeleno gospodarstvo*, Europska agencija za okoliš (EEA), 2014., dostupno na: <https://www.eea.europa.eu/hr/signals/signali-2014/clanci/prijelaz-na-zeleno-gospodarstvo> (02.09.2018.)

Koristi za gospodarstvo Europske unije temeljem Strategije Europa 2020. uključuju:

- „osnaživanje ekonomske učinkovitosti uz smanjeno oslanjanje na eksploataciju prirodnih resursa,
- identificiranje i stvaranje novih mogućnosti rasta i većeg inovacijskog potencijala za jačanje konkurentnosti,
- osiguranje sigurne opskrbe europskog gospodarstva ključnim resursima,
- suzbijanje negativnih učinaka klimatskih promjena,
- smanjen utjecaj nekontrolirane eksploatacije prirodnih resursa na stanje prirodnog okoliša“.³²

2.2.1. Obilježja

U ostvarenju konteksta kružnog gospodarstva Europska komisija je 2015. godine predstavila paket o kružnom gospodarstvu kojim se uspostavila jasna i dugoročna vizija povećanja recikliranja i smanjenja odlaganja otpada te su se kreirale konkretne mjere za uklanjanje prepreka za bolje gospodarenje otpadom.

Ključni elementi kružnog gospodarstva Europske unije uključuju zakonske ciljeve zemalja članica u području gospodarenja otpadom:

- „postići udio od 65% recikliranog komunalnog otpada do 2030. godine,
- recikliranje 75 % ambalažnog otpada do 2030. godine,
- smanjenje odlaganja otpada na najviše 10% odloženog komunalnog otpada do 2030. godine; zabrana odlaganja odvojeno skupljenog otpada,
- promocija primjene ekonomskih instrumenata za sprječavanje odlaganja otpada,
- pojednostavljivanje i unaprijeđenje definicije otpada namijenjenog za recikliranje i harmoniziranje metoda za izračun stopa recikliranja u Europskoj uniji,
- uvođenje konkretnih mjera za promociju oporabe i ponovnog korištenja proizvodnih inputa u industrijskim procesima,

³² Tišma, S., Boromisa, A. M., Funduk, M., Čermak, H., op.cit., str. 238.

- ekonomski poticaji proizvođačima za stavljanje na tržište zelenijih proizvoda i poticaj za opskrbu i recikliranje različitih materijala i proizvoda (npr. baterije, vozila, elektronske opreme te dr.).“³³

Prelazak s linearnog na kružni model zelenog gospodarstva u Europskoj uniji se potiče kroz Strukturne fondove (razvoj inovativnih rješenja, energetska učinkovitost, jačanje zelenog gospodarskog rasta), kroz fond HORIZON 2020 (usmjeren je na eko inovacije, na zaštitu nastanka otpada, biekonomiju), fond LIFE (važan je jer financira područje zaštite okoliša i borbu protiv klimatskih promjena), fond Green Action Plan for Small and Medium Entrepreneurs (COSME) – usmjeren je na financiranje ozelenjivanja poduzetničkog poslovanja, zelenih start – up poduzetnika, na financiranje povećanja plasmana zelenih proizvoda i usluga.

2.2.2. Utjecaj na tržište rada

Stvaranje zelenih radnih mjesta na području Europe podrazumijeva aktivnosti održivog lokalnog razvoja kroz postizanje pune zaposlenosti, koja se ostvaruje kroz ekoturizam, proizvodnjom obnovljive energije te kroz organski uzgoj i stočarstvo. Pomoć poduzetnicima iz navedenih sektora nudi vlada, lokalna zajednica te lokalni poslovni subjekti i tehnička učilišta. Zelenim radnim mjestima na području Europe utjecalo se na stvaranje nove infrastrukture, na smanjenje nezaposlenosti, na poraste prihoda i kvalitete života lokalne zajednice.

Države Europske unije koje imaju najviše uspjeha u navedenom su:³⁴

- *Grčka* (npr. selo Anavra u kojem su se stočari okrenuli organskom i integriranom uzgoju, osnovanju farmi s velikim brojem različitih vrsta domaćih životinja, čije je meso strogo certificirano te zadovoljava međunarodne standarde kvalitete),
- *Njemačka* (grad Bremerhaven – bazirao se na iskorištavanje kvalificirane radne snage koja je bila zaposlena u propaloj brodogradnji pa je 2001. godine investirao u infrastrukturu i istraživanja u sektoru vjetroenergije uslijed čega je grad postao nacionalno središte za industriju pučinske vjetroenergije s velikim

³³ Ibidem, str. 240.

³⁴ Belen Sanchez, A., Hanz, D., op.cit., str. 27.-56.

brojem zaposlenika; po uzoru na navedenu preobrazbu, i drugi su gradovi u Njemačkoj koristili mogućnosti koje su nudili obnovljivi izvori energije – u tom sektoru u cijeloj Njemačkoj do 2012. godine nastalo je ukupno 117.900 zelenih radnih mjesta),

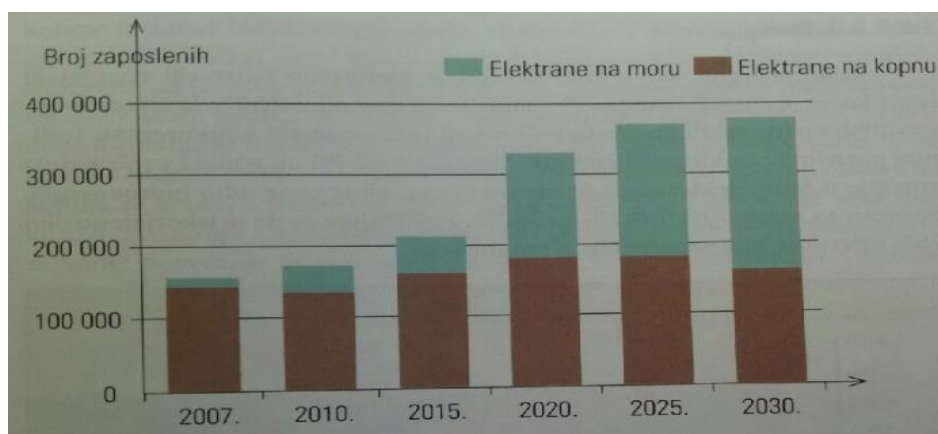
- *Belgija* (mala i srednja poduzeća otvaraju nova radna mjesta u sektoru poljoprivrede, graditeljstva i prehrane; u Bruxellesu i Valoniji naglasak se stavlja na energetske učinkovitost zgrada u suradnji sa sektorom graditeljstva - promiče se niskoenergetska potrošnja; ostala područja kojima se bave saveznici u Belgiji su voda, hrana i otpad),
- *Austrija* (u Gradišću se 1997. godine počinju realizirati programi energetske neovisnosti u proizvodnji električne energije iz lokalnih obnovljivih izvora do 2050. godine s ciljem poticanja zaposlenosti i gospodarskog rasta; 2013. godine Gradišće postaje prva regija u Europi koja je iz lokalnih obnovljivih izvora energije - vjetra, solarne energije i biomase pokrila svoje potrebe za električnom energijom; takvom strategijom nastaju nova radna mjesta, povećava se BDP/per capita, a grad Güssing se opredijelio za proizvodnju biomase iz lokalnih izvora, šumarstva i poljoprivrede,
- *Francuska* (mladi i nezaposleni pronalaze poslove u sektoru vjetroenergije i graditeljstva pokretanjem programa obuke u Le Mansu, gradu u regiji Pays de la Loire na sjeverozapadu Francuske, od strane Regionalnog vijeća; regija je na takav način dobila stručne djelatnike u sektoru vjetroenergije, programom su obuhvaćena mala i srednja poduzeća – ukupno 170 njih, pa se na takav način utjecalo na smanjenje nezaposlenosti, posebno u vrijeme recesije),
- *Španjolska* (U Navarri je 1994. godine usvojen prvi Plan obnovljive energije kojim se utjecalo na povećanje zaposlenosti i dohotka, pa je danas to područje poznato po predvodništvu u proizvodnji obnovljive energije; s ciljem smanjenja uvoza skupih fosilnih goriva vlada je udružila poslodavce strategijom kojom se regionalna energetika s fosilnih goriva usmjerila na obnovljive izvore; nestručnim djelatnicima je pružena primjerena obuka pa sektor obnovljive energije u Navarri danas obuhvaća više od 100 kompanija koje zapošljavaju preko 3 800 djelatnika),
- *Velika Britanija* (London: zeleni sektor zapošljava više od milijun radnika, partnerstvima se ostvaruju ciljevi koji se odnose na stvaranje lokalne mreže zajedničkog djelovanja, pružanje edukacije, stjecanje radnog iskustva i

sigurnih radnih mjesta kroz aktivnosti prikupljanja kišnice, izgradnje solarnih sustava, izolacije zgrada, korištenja ekološki prihvatljivih proizvoda, aktivnosti upravljanja otpadom),

- *Češka Republika* (pokretanjem Programa zelenih ušteda 2009.-2012. godine promicala se ušteda energije u kućanstvima; programom se kućanstva poticalo na poboljšanje toplinske zaštite izmjenom ekološki neprihvatljivih sustava grijanja te izgradnjom novih energetski učinkovitih sustava; koristi od programa odnose se na smanjenje troškova kućanstava u ukupnom iznosu od 1,5 milijardi eura na godišnjoj razini).

U zemljama EU najviše se od obnovljivih izvora energije koristi energija Sunca i energija vjetra, o čemu kod razvoja vjetroelektrana svjedoči i primjer Španjolske te Njemačke. Korištenje energije vjetra u zemljama Europske unije stvara mogućnosti za razvoj novih zelenih radnih mjesta. Na slici 5. prikazana je procjena zaposlenosti u EU u razdoblju od 2007. – 2030. godine na području korištenja energije vjetra.

Slika 5.: Procjena zaposlenosti u EU u razdoblju od 2007. – 2030. godine na području korištenja energije vjetra

Izvor: Herceg, N., *Okoliš i održivi razvoj*, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013., str. 317.

Na slici 5. je vidljivo da se velik broj novih radnih mjesta do 2030. godine očekuje povećanjem broja elektrana na kopnu i na moru.

U razdoblju do 2007. do 2015. broj zaposlenih u elektranama na moru je nizak zbog nepostojanja velikog broja takvih postrojenja, međutim nakon 2015. godine se grade postrojenja te se očekuje porast iskorištavanja energije vjetra na morskom području te će se unaprijediti gradnja vjetroelektrana na moru. Do 2030. godine se očekuje da će broj radnih mjesta u vjetroelektranama na moru biti veći od broja radnih mjesta u vjetroelektranama na kopnu (na kopnu oko 160 000 radnih mjesta, na moru oko 220 000 zaposlenika).

Jedna od zemalja koja od 1. srpnja 2013. godine pripada članstvu Europske unije je Republika Hrvatska. O zelenom gospodarstvu Republike Hrvatske biti će više u slijedećem potpoglavlju.

2.3. Zeleno gospodarstvo u Republici Hrvatskoj

Kao punopravna članica Europske unije, Hrvatska ima obvezu usklađivanja sa njezinim zakonodavstvom i strateškim smjernicama promišljanja aktivnosti koje su usmjerene na uvođenje modela kružnog gospodarstva, čija bi uspješna primjena osigurala značajne pozitivne ekonomske i okolišne učinke. Osim smanjenja otpada, emisija štetnih tvari i plinova primjena kružnog razvojnog modela osigurala bi velik broj sigurnih radnih zelenih mjesta te bi se stvorile značajne poslovne mogućnosti za hrvatska poduzeća. Stoga, svaka država razvija strategije u obliku dokumenata kojima se definiraju načini provođenja mjera zaštite i unaprijeđenja okoliša.

U Republici Hrvatskoj su razvijene Strategije, planovi i programi zaštite okoliša:

- „Strategija i akcijski plan zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025. godine,
- Strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti Republike Hrvatske,
- Strateški plan Konvencije o biološkoj raznolikosti za razdoblje 2011. - 2020.,
- Strategija Europske unije o bioraznolikosti do 2020.“³⁵

³⁵ *Strategije, planovi i programi*, Ministarstvo zaštite okoliša i energetike Republike Hrvatske, 2018., dostupno na: <https://www.mzoip.hr/hr/priroda/strategije-planovi-i-programi.html> (03.09.2018.)

Navedeni dokumenti imaju svoje strateške odrednice koje su usmjerene na zeleni razvoj. Strateške odrednice zelenog razvoja usmjeravaju gospodarski razvoj održivom rastu kroz zaštitu okoliša i održivo gospodarenje prirodnim resursima. U Republici Hrvatskoj strateške odrednice se „temelje na korištenju Strukturnih fondova EU, postojećih fondova i namjenskih sredstava u Republici Hrvatskoj (Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, Hrvatske vode, Hrvatska banka za obnovu i razvoj) i kao najvažniji dio, na privlačenju privatnog kapitala, domaćeg i inozemnog, te stranih investitora, u izgradnju, razvoj i transfer tehnologija.“³⁶

Današnji sustav gospodarenja otpadom U Hrvatskoj je definiran 2005. godine kada je razvijena *Strategija gospodarenja otpadom*, kojom je predviđeno da se miješani otpad iz kućanstava prevozi u centre za gospodarenje otpadom, gdje se otpad priprema za spaljivanje i recikliranje. „Strategijom gospodarenja otpadom, koja je razvijena 2005. godine, definiran je cilj od 18% odvojeno skupljenog i recikliranog komunalnog otpada do 2020. godine. Postojeća okvirna direktiva o otpadu, koja je zadnji put uređena 2008. godine nalaže 50% odvojenog skupljanja i recikliranja komunalnog otpada do 2020. godine, dok je Republika Hrvatska prema podacima Agencije za zaštitu okoliša iz 2013. godine dosegla udio od tek 15 % oporabljene komunalnog otpada, u 2015. godini tek 18% ukupne količine proizvedenog komunalnog otpada.“³⁷

Plan gospodarenja otpadom Republike Hrvatske za razdoblje 2017. – 2022. kao ključni nacionalni provedbeni dokument politike gospodarenja otpadom po prvi put sadrži i plan spriječavanja nastanka otpada kako bi se ispunila načela kružnog gospodarstva. Prema planu se predviđa unaprijeđenje razvrstavanja otpada kroz razvoj infrastrukture (npr. povećanje broja zelenih otoka, razvoj mreže reciklažnih dvorišta, uspostava sortirnica) i poboljšanje opremljenosti komunalnih poduzeća.³⁸ Grad koji u Republici Hrvatskoj dobro raspolaže otpadom prema modelu kružnog gospodarstva je grad Prelog s okolnim općinama. Otpad se odvaja i reciklira prema ciljevima odvajanja i recikliranja od 50% za 2020. godinu. Jedinice lokalne samouprave nastoje do 2020. godine skupiti i obraditi 70% korisnog otpada do 2020. godine, a odložiti manje od 30%, u čemu imaju podršku *najveće hrvatske udruge za zaštitu okoliša „Zelena akcija“*. Putem navedene udruge jedinice lokalne samouprave

³⁶ *Strateške odrednice za razvoj zelenog gospodarstva: zeleni razvoj Hrvatske*, op.cit., str. 3.

³⁷ Tišma, S., Boromisa, A. M., Funduk, M., Čermak, H., op.cit., str. 245.

³⁸ Ibidem, str. 246.

razvijaju preporuke za razvoj održivog sustava putem kojih ulaze u društvo najboljih europskih praksi u gospodarenju otpadom. Hrvatska je, kao članica Europske unije, uključena u programe zaštite okoliša do 2050. godine pa koristi starteške ciljeve kao temeljne odrednice tehnološkog, idustrijskog i energetskeg razvoja u svim gospodarskim aktivnostima pa ulaže u obnovljive izvore energije, u zaštitu okoliša, zaštitu od klimatskih promjena, tehnologiju za smanjenje emisije stakleničkih plinova te drugo. Takva ulaganja trebaju biti pokretač zelenog razvoja.

„Pritisci koji se u Hrvatskoj rješavaju proaktivnim politikama zaštite okoliša su slijedeći:

- zgrade troše 42% ukupne energije,
- iz prometa dolazi 25% štetnih emisija,
- 5 puta više energije troši prosječna zgrada u Hrvatskoj nego zgrada energetskeg razreda B,
- 30-60% se može uštedjeti na troškovima energije energetskeg obnovom kuće,
- 36,92% kopna Hrvatske dio je ekološke mreže Natura 2000,
- 19 nacionalnih parkova i parkova prirode čini 8% teritorija naše zemlje,
- očuvana priroda je jedan od 3 motiva za turistički dolazak u Hrvatsku,
- uvođenjem sustava gospodarenja otpadom osiguravamo gospodarski rast i zelena radna mjesta u ključnim stupovima sustava, a to su izgradnja centara za gospodarenje otpadom, sanacije odlagališta te razvrstavanje i recikliranje otpada.

Od 2012. do 2015. godine pokrenuti su projekti energetske učinkovitosti vrijedni 2,2 milijarde kuna.³⁹ Na stvaranje zelenih radnih mjesta u Hrvatskoj utječe energetska učinkovitost korištenjem obnovljivih izvora energije, zeleno graditeljstvo, tehnološki razvoj, učinkovito gospodarenje otpadom i zaštita okoliša posebno u prirodno zaštićenim područjima.

³⁹ *Zelena radna mjesta - poslovi budućnosti*, op.cit.

3. DRUŠTVENO ODGOVORNO POSLOVANJE – ZNAČAJAN SEGMENT ZELENOG GOSPODARSTVA

O okolišu ovisi kvaliteta našeg života ali i radna mjesta, stoga je potrebno promijeniti načine življenja, proizvodnje i potrošnje, a taj prijelaz je moguće uspostaviti putem zelenog gospodarstva koje će se temeljiti na društveno odgovornom poslovanju. „Prirodni resursi pokreću proizvodnju i potrošnju, stvaraju bogatstvo i radna mjesta te pridonose našoj kvaliteti života i dobrobiti. Sve čime smo okruženi dolazi iz prirode. U ovom ili onom obliku, naši domovi, automobili, bicikli, hrana, odjeća i energija bili su i jesu dio okoliša. Uzimamo sirovine, obrađujemo ih i gradimo zajednice. Ta povezanost s okolišem i ovisnost o njemu uvijek su bili od ključne važnosti za naše postojanje. No, stupanj naše potrošnje resursa ima i negativnu stranu. Vršimo velik pritisak na okoliš zbog čega postoji opasnost da ćemo oslabiti njegovu mogućnost da nas u budućnosti opskrbljuje.“⁴⁰

Društvena odgovornost poduzeća u praksi se odnosi na djelovanje poduzeća u odnosu na proizvodnju, kupce, dobavljače, na osposobljavanje i razvoj zaposlenika, na ponašanje poduzeća prema očuvanju okoliša i cjelokupnoj društvenoj zajednici te na poštovanje ljudskih i radnih prava. Društveno odgovorno poslovanje se može definirati kao „koncept poslovanja u kojemu gospodarski subjekti u svoje poslovanje integriraju brigu o društvu i okolišu. Biti društveno odgovoran znači da uz ispunjavanje zakonskih obveza treba i investirati u ljudski kapital, okoliš i odnose s dionicima.“⁴¹ Odgovoran način društvenog poslovanja temelji se na borbi za društvenu uključenost, jednake mogućnosti, održivi razvoj, investiranje, transparentnost, zaštitu okoliša, te dr., čime će se postići kvaliteta i održivost, dijalog i stvaranje novih poslovnih partnerstava. „Odgovorna praksa u sferi zaštite okoliša odnosi se uglavnom na upravljanje prirodnim resursima koji se upotrebljavaju u proizvodnji.“⁴² Društveno odgovornim poslovanjem nastaju nova zelena radna mjesta. U nastavku će biti prikazni primjeri društveno odgovornog poslovanja.

⁴⁰ Bruyninckx, H., op.cit.

⁴¹ Tolušić, Z., Dumančić, E., Bogdan, K., *Društveno odgovorno poslovanje i zeleni marketing*, *Agroecnomia Croatica* 4:2014 (1) 25-31, str. 26., dostupno na: <https://ageconsearch.umn.edu/bitstream/208769/2/4.pdf> (02.09.2018.)

⁴² Pavić - Rogošić, L., *Društveno odgovorno poslovanje (DOP)*, ODRAZ, 2015., dostupno na: <http://www.odraz.hr/media/21845/dop.pdf> (04.09.2018.)

3.1. Primjeri iz prakse

Danas u svijetu postoje brojni primjeri poduzeća koja su se okrenula odgovornom poslovanju temeljenom na odživom gospodarstvu koje težnju stavljaju na razvoj zelenog gospodarstva. Po pitanju navednog dominantna su europska poduzeća.

„Europske tvrtke pokušavaju već duže vrijeme postići globalnu konkurentnost - smanjivanjem troškova rada kroz niže plaće i doprinose za socijalnu zaštitu. Međutim, vidljivo je da su troškovi materijala i energije utrošene u proizvodnom procesu mnogostruko veći od troškova rada. Očito je da konkurentnost treba ostvariti na drugoj strani, uštedom energije i materijala, što predstavlja ključni cilj zelenog poslovanja, a nudi značajne komparativne prednosti u budućnosti.“⁴³ U nastavku će biti prikazani primjeri društveno odgovornog poslovanja dm – drogerie markt d.o.o., Pliva d.o.o. te poduzeće Starbucks.

3.1.1. dm – drogerie markt d.o.o.

Poduzeće dm – drogerie markt d.o.o. je osnovano 1973. godine u Njemačkoj. Nakon otvaranja prve poslovnice u prodavaonici u Karlsruheu poduzeće se širi te otvara nove poslovnice u Austriji i drugim državama. U Hrvatskoj je poduzeće osnovano 1994. godine, dok je 1996. godine otvorilo prvu poslovnicu u Zagrebu. „Danas je dm-drogerie markt zastupljen u 13 europskih zemalja s više od 3.464 prodavaonica i preko 59.046 zaposlenih - od toga u Hrvatskoj radi 1.399 djelatnika.“⁴⁴ Poduzeće je od osnivanja poslovalo odgovorno, po pitanju zaposlenika, očuvanja okoliša te čitave društvene zajednice.

Poduzeće je u 2015. godini dobilo „nagradu Indeks DOP-a 2015. za Društveno odgovorno poslovanje u kategoriji velikih poduzeća. Nagrada Indeks DOP-a je inicijativa nastala s ciljem da se istaknu hrvatska poduzeća koja razumiju i na pravi način implementiraju društveno odgovorno poslovanje.

⁴³ Ibidem, str. 17.

⁴⁴ Podaci tvrtke, DM, dostupno na:

https://www.dm-drogeriemarkt.hr/hr_homepage/o_nama/brojke_i_cinjenice/podaci_tvrtke/
(07.09.2018.)

„Društveno odgovorno poslovanje pokazuje kako neka tvrtka, pored zakonom propisanih obaveza, integrira brigu za okoliš i društvo u svoj sustav donošenja odluka.“⁴⁵ Poduzeće se vodi načelima održivog razvoja koja su usmjerena na vođenje brige o okolišu čime dopinosti razvoju zelenog gospodarstva.

Neke od ekoloških inicijativa koje provodi dm su „Sve za prirodu“ i „Tu čuvam prirodu“, „dm green city project 2015“ unutar kojeg se nalazi nekoliko inicijativa koje su usmjerene na ekološko i društveno odgovorno poslovanje pod nazivima „Dan planete Zemlje“, „Dan zaštite prirode“ i „Dan očuvanja okoliša“. Navedene inicijative šalju javnosti ekološke poruke o zbrinjavanju otpada poput plastičnih vrećica, o njihovom recikliranju, pa u svojim programima odanim kupcima, za nekorištenje plastičnih vrećica, nude dodatne popuste kroz skupljanje bodova na karticama.

Poduzeće dm je jedno od ukupno 60ak poduzeća koja na području Republike Hrvatske imaju oznaku GREEN MARK. „GREEN MARK zajednički su osmislili djelatnici i savjetnici tvrtke Energo Media Servis te Saveza za energetiku Hrvatske. Uvođenje oznake započelo je 01. kolovoza 2011. godine donošenjem Pravilnika o dodjeli istoimene oznake i u nastojanju da na hrvatskom tržištu, a dijelom i radi PR-ovskog booma zelenih usluga, proizvoda i tehnologija, zapravo započne proces odvajanja zelenoga od onoga što to nije te da se na takav način krajnjim potrošačima jamči održivost onoga što nabavljaju.“⁴⁶ U dm-u se prodaju i proizvodi hrvatskih eko proizvođača, a jedan od njih je Stella Croatica sa Mljeta. Asortiman navedenog proizvođača koji se prodaje u dm-ovim poslovnicaama čine zdravi proizvodi iz eko uzgoja poput džemova i namaza, integralni keksi od badema i smokvi. Prodajom navedenih proizvoda dm utječe na stvaranje održivog gospodarstva prirodnim resursima, zatim na smanjeno korištenje za tlo i vodu štetnih pesticida čime se utječe na stvaranje ravnoteže biološke raznolikosti te na očuvanje radnih mjesta malih obiteljskih gospodarstava.

⁴⁵ *DM dobio priznanje za društveno odgovorno poslovanje*, DM, 2015., dostupno na: https://www.dm-drogeriemarkt.hr/hr_homepage/odnosi_s_javnoscu/objave_za_medije/757088/nagrada_indeks_dop_2_015.html (07.09.2018.)

⁴⁶ *Poslovni.hr, Zeleno gospodarstvo: Upoznajte 60 hrvatskih nositelja GREEN MARK-a*, 2014., dostupno na: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/zeleno-gospodarstvo-upoznajte-60-hrvatskih-nositelja-green-mark-a-267742> (07.09.2018.)

3.1.2. Pliva d.o.o.

Poduzeće Pliva d.o.o. je hrvatsko poduzeće koje pripada Teva Grupi, sa sjedištem u Zagrebu te se bavi proizvodnjom farmaceutskih proizvoda već više od 95 godina. Jedno je od najvećih farmaceutskih poduzeća u svijetu kojemu je cilj zaštititi zdravlje visokokvalitetnim i dostupnim generičkim lijekovima. Poduzeće posluje na području Hrvatske, Bosne i Hercegovine, u Srbiji, Makedoniji, Sloveniji i Crnoj Gori, odnosno na tržištima Južne i Istočne Europe. Pliva u svom sastavu ima velik broj stručnjaka koji koriste inovativnu tehnologiju pa konstantno ulaže u proizvodni sustav.

„Zemlje u koje Pliva izvozi više od 80% proizvoda su najveća tržišta: SAD, Rusija i zemlje EU. Zahvaljujući odobrenjima američke Uprave za hranu i lijekove (FDA), britanske Agencije za lijekove i medicinske proizvode (MHRA) te ostalih relevantnih europskih agencija, PLIVA je svrstana među proizvođače koji ispunjavaju svjetske standarde kvalitete potrebne za globalno tržište.“⁴⁷ Plivine robne marke su: Andol i Andol C, Aviomarin, Bisolex, Hepatil, Maxflu, Gastal, Petoran, Plibex, Plivit C i Synopen.

Poduzeće jako puno ulaže u zaposlenike kojima nudi stručno usavršavanje te druge vrijednosti koje su važne za razvoj u međunarodnom i domaćem poslovnom okruženju. Pliva sponzorstvima podupire brojne udruge koje vode brigu o zdravlju, okolišu, sportu i obrazovanju pa se kao takva smatra društveno odgovornom. Konkurenti poduzeću u 2015. godini bili su Belupo, Hospira Zagreb, JGL, Genera, ACG, Lukaps.

Po pitanju održivog, društveno odgovornog poslovanja Pliva izrađuje izvješća o održivom razvoju koja su u skladu sa smjernicama Globalne inicijative za izvještavanje. Zadnje izvješće izrađeno je za razdoblje 2014. i 2015. godine.

Društveno odgovornim poslovanjem Pliva utječe na jačanje zelenog gospodarstva na slijedeći način:

- „u nastojanju neprekidnog poboljšavanja djelovanja na okoliš i smanjivanja onečišćenja, nastoji održavati pod nadzorom emisije štetnih tvari u okoliš,

⁴⁷ Podaci o kompaniji, Pliva d.o.o., 2018., dostupno na: <http://www.pliva.hr/pliva/podaci-o-kompaniji> (20.09.2018.)

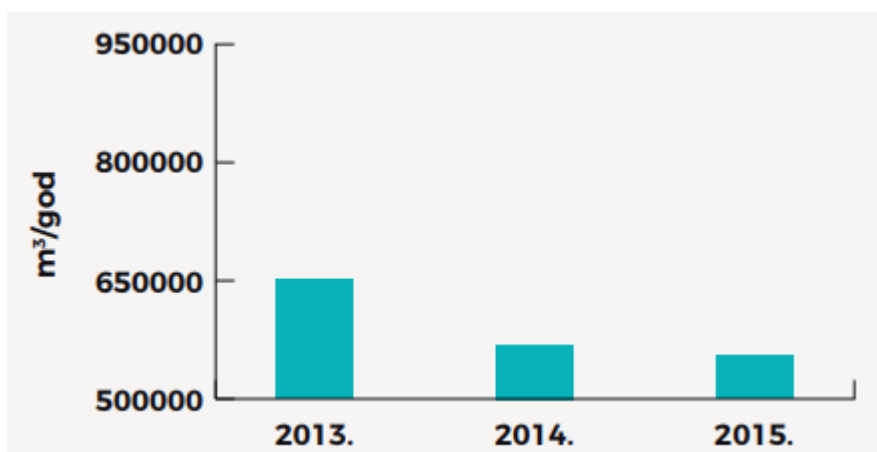
sustavno raditi na smanjenju otpadnih tvari, te smanjivati potrošnju energije i drugih neobnovljivih resursa,

- održivi razvoj i zaštita okoliša su u fokusu mnogih projekata u koje poduzeće ulaže značajna sredstva (izgrađeni su novi proizvodni pogoni za proizvodnju aktivnih farmaceutskih supstancija na lokaciji Prilaz baruna Filipovića i u Savskom Marofu, izgrađen je novi pogon za proizvodnju suhih oralnih oblika lijekova čija proizvodnja iziskuje posebne uvjete kontrole proizvodnih prostora i okoliša;
- Na lokaciji Savski Marof izgrađen je biološki uređaj za obradu otpadnih voda koji se temelji na tehnologiji MBR (membranski bioreaktor), predtretman otpadnih voda započinje još u samom pogonu, nakon odvajanja tokova voda potencijalno toksičnih za biološki uređaj od onih koje je moguće biološki obraditi, otpadne vode se obrađuju na biološkom uređaju do kvalitete vode za ispuštanje u sustav javne odvodnje,
- Osnova objedinjenih uvjeta zaštite okoliša je u smanjenju i sprečavanju onečišćenja uzrokovanog industrijskim aktivnostima pomoću određenih mjera kako bi se postigla visoka razina zaštite okoliša kao cjeline. Jedno od temeljnih načela objedinjenih uvjeta zaštite okoliša je primjena najboljih raspoloživih tehnika-NRT, odnosno metoda usmjerenih na sprječavanje te, ako to nije moguće, na smanjenje opterećenja okoliša i ublažavanje učinaka na okoliš kao cjelinu. NRT podrazumijeva: sve tehnike, uključujući tehnologiju, planiranje, izgradnju, održavanje, rad i zatvaranje pogona koje su primjenjive u praksi pod prihvatljivim tehničkim i ekonomskim uvjetima koje će se riješiti primjenom najbolje raspoložive tehnike ugrađene u novim uređajima za obradu otpadnih voda i uređaju za obradu procesnih plinova.⁴⁸

Pliva je u 2015. godini imala povećanu proizvodnju, ali zahvaljujući NRT tehnici uspjela je smanjiti količine ispušnih otpadnih voda u odnosu na prethodna razdoblja. Na grafikonu 2. prikazana je količina ispušne tehnološke vode u razdoblju od 2013. – 2015. godine.

⁴⁸ *Izvješće o održivom razvoju 2014. i 2015. godine*, Teva; Pliva, 2015., str. 90. - 91., dostupno na: <http://www.pliva.hr/img/themes/pcfrontend/izvjesca/2014/Pliva-OR-2014-2015.pdf> (20.09.2018.)

Grafikon 2.: Količina ispušne tehnološke vode od 2013. – 2015. godine

Izvor: *Izvešće o održivom razvoju 2014. i 2015. godine*, Teva; Pliva, 2015., str. 92., dostupno na: <http://www.pliva.hr/img/themes/pcfrontend/izvjesca/2014/Pliva-OR-2014-2015.pdf> (20.09.2018.)

Na Grafikonu 2. je vidljivo da je u odabranom razdoblju količina ispušne tehnološke vode najveću razinu dosegla u 2013. godini (650 000 m³/god), u 2014. godini se količina smanjila na 575 000 dok je u 2015. godini iznos iz 2014. smanjen za jednu petinu. Pliva u budućnosti teži još većem smanjenju količine ispušne tehnološke vode, smanjenju emisija u zraku, prvenstveno emisije ugljičnog dioksida te učinkovito gospodarenje otpadom (termičkom obradom i regeneracijom). Ovakav način poslovanja poduzeću jamči dugoročnost i održivost.

3.1.3. Poduzeće Starbucks

Poduzeće Starbucks je osnovao 1971. godine Moby Dick Herman Melville u Seatleu u Americi, a od 1985. godine poduzeće se vodi pod s registracijom u državi Washington te od tada obavlja djelatnost proizvodnje i prodaje tjestenine, graha, mljevene kave, čaja i začina u jednoj poslovnici. Danas poduzeće obavlja djelatnost proizvodnje i prodaje zdravih prehrambenih proizvoda i napitaka (pića) te ima više od 24 000 maloprodajnih trgovina u 70 zemalja (neke od zemalja u kojima ima trgovine su: Argentina, Australija, Austrija, Bahami, Belgija, Bolivija, Brazil, Brunej, Bugarska, Kanada, Čile, Kolumbija, Kina, Kostarika, Curacao, Makedonija, Meksiko, Monaco, Maroko, Nizozemska, Norveška, Makedonija, Francuska, Njemačka, Grčka, Mađarska, Poljska, Portugal, Rumunjska, Rusija, Saudijska Arabija, Švedska,

Švicarska, Tajvan, Tajland, Turska, Velika Britanija, Sjedinjene Američke Države i Vijetnam.⁴⁹ Asortiman pića čini svježe pripremljena kava (više od 30 mješavina), miješana pića, čajevi, kakao te drugi vrući napitci (pića koja imaju manje od 200 kalorija), dok asortiman prehrambenih proizvoda čine pekarski proizvodi ispod 350 kalorija, topli doručak, sendviči i panini, salate, žitarice, pahuljice, mliječni proizvodi poput jogurta, voće te od ostalih proizvoda poduzeće proizvodi višekratne kutije, zdjele i čaše koje su jednostavne za recikliranje. Poduzeće dobavlja visoko kvalitetne proizvode, pa tako kavu kupuje od proizvođača sa farmi iz Latinske Amerike, Afrike i Azije. Poduzeće svoje zaposlenike tretira sa poštovanjem i dostojanstvom, brine o njihovom zdravlju i konstantno ulaže u edukaciju zaposlenih. Portfelj robnih marki kave čini Starbucks kava, Teavana, Tazo, Fresh Evolution, La Boulange, Ethos Water i Torrefazione Italia Coffee.

Starbucks ima pozitivan učinak na zajednicu jer brine o očuvanju okoliša, zdravlja potrošača, zaposlenika i svojim društveno odgovornim poslovanjem utječe na stvaranje novih radnih radnih o čemu svjedoči broj otvorenih trgovina u više od 70 zemalja svijeta pa na takav način ima prednost u stvaranju globalnog društvenog utjecaja.

„Poduzeće je odgovorno u suradnji sa partnerima, kupcima i dobavljačima, svojim inovacijama stvara pozitivne promjene vezane za društvo i za očuvanje okoliša.⁵⁰ Poduzeće je usmjereno na etično i održivo poslovanje (nudi visoko kvalitetne, etično kupljene i odgovorno proizvedene proizvode), stvara bolje mogućnosti za zaposlenike (kroz obrazovanje, obuku i zapošljavanje) te se zalaže za smanjenje lošeg utjecaja na okoliš (uspjeh poljoprivrednika od kojih se dobivaju eko - proizvodi je od iznimnog značaja za osiguravanje dugoročne održivosti vrhunskih proizvoda poput Arabica kave, čaja, kakao-a te druge proizvedene robe visoke kvalitete). Starbucks čaj, kakao i Arabica kava su prvi održivi proizvodi na svijetu koji poboljšavaju živote oko najmanje 1 milijun ljudi koji ih konzumiraju diljem svijeta.

⁴⁹ *About us; Company Informations; Starbucks Company Profile*, Starbucks, dostupno na: <https://www.starbucks.com/about-us/company-information/starbucks-company-profile> (20.09.2018.)

⁵⁰ *Responsibility; What is the role and responsibility of a for-profit, public company?*, Starbucks, dostupno na: <https://www.starbucks.com/responsibility> (20.09.2018.)

Održiva rješenja po pitanju stvaranja zelenog gospodarstva uključuju:

- „oslanjanje na poljoprivredne proizvode uslijed razvijene svijesti da je planet najvažniji poslovni partner,
- promatranje svih aspekata poslovanja temeljenog na smanjenju loših utjecaja na okoliš te integriranje novih rješenja za stvaranje smislenih i kontinuiranih promjena,
- zelenu trgovinu: poduzeće radi na približavanju svih trgovina LEED® standardima gradnje i osiguravanju niza ekoloških ciljeva u području projektiranja i izgradnje trgovina,
- stvaranje „zelenog kupa“ recikliranja – fokus je na zadovoljavanju potreba kupaca i na smanjivanju zagađenja okoliša povećanjem recikliranja, promicanjem višekratnih šalica s ciljem smanjenja količine otpada istih,
- zelena energija – težnja poduzeća je na očuvanju energije i vode u proizvodnji te na korištenju obnovljivih izvora energije s ciljem smanjenja štetnih utjecaja na tlo, na vodu i na zdravlje cjelokupne zajednice,
- klimatske promjene - od 2004. godine poduzeće provodi strategije za rješavanje problema održivosti te potiče poljoprivrednike na odgovorno poslovanje na njihovim farmama s ciljem ublažavanja utjecaja na klimatske promjene.“⁵¹

Korištene čaše su važna komponenta cjelokupne strategije smanjenja otpada pa poduzeće od 1985. godine nagrađuje klijente kuponima za popuste u SAD-u, Kanadi i u Ujedinjenom Kraljevstvu. Kupci višekratnih šalica imaju mogućnost reciklirati šalice kod kuće, na poslu, na javnim mjestima ili u trgovinama poduzeća. Većina zajednica spremno reciklira papir i plastične čaše, a u većini Starbucksovih trgovina se vrši kontrola skupljenog otpada koji se priprema za recikliranje. U nekim gradovima Starbucks nema mogućnosti recikliranja jer u njima postoje komune prepreke recikliranja i nedovoljno razvijena svijest i praksa kupaca. Da bi reciklaža bila uspješna, lokalne općine, kupci te subjekti u ugostiteljskim djelatnostima trebaju djelovati zajednički te raditi na sortiranju materijala koji se mogu reciklirati i onih koji nisu za recikliranje.

⁵¹ *Responsibility; Environment: Pioneering Sustainable Solutions*, Starbucks, dostupno na: <https://www.starbucks.com/responsibility/environment> (20.09.2018.)

ZAKLJUČAK

Danas velik broj znanstvenika zauzima stajališta da se proizvodnja može stvarati bez velike štete za okoliš prilikom čega se trebaju poduzimati mjere pomoću kojih će se gospodarstva učiniti zelenim. Zelenim gospodarstvom se može osigurati dugoročna dobrobit društva. Neke od mjera putem kojih je gospodarstva moguće učiniti zelenim podrazumijevaju korištenje nove tehnologije, pružanje potpore inovacijama, prakticiranje održive proizvodnje, efikasnije upravljanje prirodnim resursima te korištenje instrumenata kojima će se zaštititi okoliš. Održivom proizvodnjom se bavi zeleno kružno gospodarstvo koje osigurava održivo gospodarenje resursima i produžavanje životnog vijeka materijala i proizvoda recikliranjem, preradom, popravcima, ponovnim korištenjem novodizajniranog proizvoda koji ne stvara otpad te smanjuje potrošnju resursa. Model kružnog gospodarstva pomaže u održavanju gospodarskih učinaka, u stvaranju novih radnih mjesta, uštedu proizvodnih resursa, rast konkurentnosti i smanjenje šteta u okolišu. Poslovni sektor se smatra glavnim generatorom inovacija pa uspjeh ostvarenja kružnog gospodarstva ovisi isključivo o poslovnim praksama poduzeća te o brzini i sposobnosti primjene inovativnih obrazaca poslovanja. Kao glavne strateške odrednice razvoja zelenog gospodarstva može se izdvojiti tehnološki razvoj, zeleno graditeljstvo kroz koje se ostvaruje energetska učinkovitost pomoću toplinskog saniranja stambenih zgrada te korištenjem drva kao materijala u graditeljstvu, korištenje obnovljivih izvora energije i efikasna potrošnja električne energije. Danas obnovljive izvore energije iskorištavaju tržišta tehnologija, na kojima je omogućena i konkurentnost obnovljivih izvora energije u odnosu na konvencionalne izvore, jer su troškovi proizvodnje energije putem obnovljivih izvora niži od troškova koje stvaraju onečišćenja, zbrinjavanje otpada, zdravstvene i okolišne štete. Da bi se zaštitio okoliš te da bi gospodarstva postala konkurentnija razvijene su nove tehnologije i poslovni modeli koji se u području ekologije nazivaju ekološkim inovacijama.

Danas su ulaganja u solarnu energiju nadmašila ulaganja u vjetroenergiju, posebno u zemljama poput EU, SAD-a, Kine, u Španjolskoj, Indiji, Njemačkoj, Francuskoj i Italiji, skandinavskim državama, te u Turskoj i na Filipinima. Europskoj uniji je namjera ostati liderom u domeni razvoja i upotrebe obnovljivih izvora energije do 2020. godine. Razvoj obnovljivih izvora energije – posebno energije vjetra, sunca,

vode i biomase – glavni je cilj energetske politike Europske unije. Svako gospodarstvo stavlja težnju na ostvarenje dugoročnog ekonomskog rasta. Razlog tome je što jedino gospodarski rast generira substancijalnu osnovu za rješavanje niza ekonomskih i socijalnih problema, iako rast može generirati i niz problema (npr. prenapučenost gradova, onečišćenje okoliša i slično). Neki od osnovnih globalnih ciljeva podrazumijevaju smanjenje siromaštva i gladi, promicanje jednakosti, preobrazbu prema održivom razvoju koje će stvoriti otporno društvo, prilikom čega se posebno naglašava zaštita okoliša i očuvanje prirodnih resursa. Europska unija je najdominantnija u ulaganju u obnovljivu energiju, zatim SAD i Kina. Usvajanjem Strategije Europa 2020. kao glavnog strateškog dokumenta razvoja Europske unije kojim se ističe održivi rast, odnosno uspostavljanje ekonomskog modela kojim se učinkovitije iskorištavaju prirodni resursi i koriste zelene mjere poticanja gospodarskog rasta, Europska unija je uspostavila aspekt politike poticanja resurne učinkovitosti prelaska s postojećeg linearnog na cirkularni ili kružni model zelenog gospodarstva. Stvaranje zelenih radnih mjesta na području Europe podrazumijeva aktivnosti održivog lokalnog razvoja kroz postizanje pune zaposlenosti, koja se ostvaruje kroz ekoturizam, proizvodnjom obnovljive energije te kroz organski uzgoj i stočarstvo. Zelenim radnim mjestima na području Europe utjecalo se na stvaranje nove infrastrukture, na smanjenje nezaposlenosti, na poraste prihoda i kvalitete života lokalne zajednice. Kao punopravna članica Europske unije, Hrvatska ima obvezu usklađivanja sa njezinim zakonodavstvom i strateškim smjernicama promišljanja aktivnosti koje su usmjerene na uvođenje modela kružnog gospodarstva, čija bi uspješna primjena osigurala značajne pozitivne ekonomske i okolišne učinke. Osim smanjenja otpada, emisija štetnih tvari i plinova primjena kružnog razvojnog modela osigurala bi velik broj sigurnih radnih zelenih mjesta te bi se stvorile značajne poslovne mogućnosti za hrvatska poduzeća. Hrvatska je uključena u programe zaštite okoliša do 2050. godine pa koristi starteške ciljeve kao temeljne odrednice tehnološkog, idustrijskog i energetskeog razvoja u svim gospodarskim aktivnostima pa ulaže u obnovljive izvore energije. Takva ulaganja trebaju biti pokretač zelenog razvoja.

Društvena odgovornost poduzeća u praksi se odnosi na djelovanje poduzeća u odnosu na proizvodnju, kupce, dobavljače, na osposobljavanje i razvoj zaposlenika, na ponašanje poduzeća prema očuvanju okoliša i cjelokupnoj društvenoj zajednici te

na poštovanje ljudskih i radnih prava. Društveno odgovornim poslovanjem nastaju nova zelena radna mjesta. Zelena radna mjesta nastaju pokretanjem projekata energetske učinkovitosti i uštede sirovina, nastaju korištenjem obnovljivih izvora energije, učinkovitim gospodarenjem otpadom i zaštitom okoliša, bioraznolikosti i ekosustava. Zelena radna mjesta je moguće razviti u svim sektorima, posebno u sektorima visokih tehnologija koje se povezuju s obnovljivim izvorima energije te u uslužnim djelatnostima poput ugostiteljstva, prijevoza, turizma, graditeljstva, proizvodnja solarnih elektrana, te obrazovanja. Danas u svijetu postoje brojni primjeri poduzeća koja su se okrenula odgovornom poslovanju temeljenom na održivom gospodarstvu koje težnju stavlja na razvoj zelenog gospodarstva. Po pitanju navednog dominantna su europska poduzeća. Za primjer odgovornog poslovanja u radu je prikazan dm – drogerie markt d.o.o., Pliva d.o.o. i poduzeće Starbucks. Smatra se da navedeni primjeri opravdano nose titulu društveno odgovornih poduzeća jer su izrazito usmjerena na vođenje brige o okolišu, zaposlenicima, ljudskom zdravlju, na stvaranje održivog gospodarenja prirodnim resursima, smanjivanje zagađenja okoliša povećanjem recikliranja, na smanjenje korištenje za tlo i vodu štetnih pesticida te na održavanje flore i faune.

SAŽETAK

Zeleno gospodarstvo stavlja naglasak na dugoročnu održivost, na stvaranje novih radnih mjesta, na zaštitu okoliša i na smanjenje iskorištavanja prirodnih resursa. Današnja gospodarstva usmjerena su na kružni model zelenog gospodarstva koje se temelji na strateškim odrednicama tehnološkog razvoja, razvoja zelenog graditeljstva te obnovljivih izvora energije i efikasne potrošnje električne energije. Zeleno gospodarstvo je važno za gospodarski rast, jer utječe na održivi razvoj, za što je posebno važno stvaranje ekoinovacija te učinkovito upravljanje onečišćenjima. Zeleno gospodarstvo se u radu analizira na globalnoj razini, na razini Europske unije koja je dominantna u investiranju u obnovljive izvore energije. Republika Hrvatska kao članica Europske unije slijedi razvijenije zemlje članice po pitanju provođenja prakse zelenog gospodarenja. Društveno odgovorno poslovanje je iznimno važno za stvaranje zelenog gospodarstva i zelenih radnih mjesta o čemu svjedoče brojni primjeri iz prakse. Primjeri iz prakse društveno odgovornog poslovanja su dm - drogerie markt d.o.o., Pliva d.o.o. i poduzeće Starbucks.

Ključne riječi: zeleno gospodarstvo, kružno zeleno gospodarstvo, strateške odrednice zelenog gospodarstva, održivi razvoj, društveno odgovorno poslovanje, obnovljivi izvori energije, ekoinovacije, upravljanje onečišćivačima

ABSTRACT

The Green Economy puts an emphasis on long-term sustainability, job creation, environmental protection and the reduction of natural resource utilization. Today's economies are geared to a circular or circular model of a green economy based on strategic determinants of technological development, development of green construction and renewable energy sources and efficient electricity consumption. The green economy is important for economic growth, as it affects sustainable development, which is particularly important for eco-innovation and the efficient

management of pollutants. The Green Economy is being analyzed globally, at the European Union level, which is dominant in investing in renewable energy sources. The Republic of Croatia as a member of the European Union follows the more developed member states in the implementation of the practice of green management. Socially responsible business is extremely important for creating a green economy and green jobs, as evidenced by numerous examples from practice. Examples from the practice of socially responsible business include dm - drogerie markt, Starbucks and Pliva d.o.o.

Key words: green economy, circular green economy, strategic green economy determinants, sustainable development, socially responsible business, renewable energy sources, eco-innovation, management of pollutants

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Babić, M., *Ekonomija - uvod u analizu i problematiku*, Znanje d.o.o., Zagreb, 2011.
2. Borozan, Đ., *Makroekonomija*, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku, Osijek, 2006.
3. Briški, F., *Zaštita okoliša*, Element, Zagreb, 2016.
4. Herceg, N., *Okoliš i održivi razvoj*, Synopsis d.o.o., Zagreb, 2013.
5. Radermacher, F., J., *Ravnoteža ili razaranje: Eko – socijalno – tržišno gospodarstvo kao ključ svjetskog održivog razvoja*, Intercon – nakladni zavod Globus, Zagreb, 2003.
6. Segetlija, Z., Knego, N., Knežević, B., Dunković, D., *Ekonomika trgovine*, Novilnformator, Zagreb, 2011.
7. Tišma, S., Boromisa, A. M., Funduk, M., Čermak, H., *Okolišne politike i razvojne teme*, Alinea, Zagreb, 2017.
8. Udovičić, B., *Čovjek i okoliš*, Kigen, Zagreb, 2009.

Članci:

1. Bruyninckx, H., *Prijelaz na zeleno gospodarstvo*, Europska agencija za okoliš (EEA), 2014., dostupno na: <https://www.eea.europa.eu/hr/signals/signali-2014/clanci/prijelaz-na-zeleno-gospodarstvo> (02.09.2018.)
2. Pavić - Rogošić, L., *Društveno odgovorno poslovanje (DOP)*, ODRAZ, 2015., dostupno na: <http://www.odraz.hr/media/21845/dop.pdf> (04.09.2018.)
3. Poslovni.hr, *Zeleno gospodarstvo: Upoznajte 60 hrvatskih nositelja GREEN MARK-a*, 2014., dostupno na: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/zeleno-gospodarstvo-upoznajte-60-hrvatskih-nositelja-green-mark-a-267742> (07.09.2018.)
4. Tolušić, Z., Dumančić, E., Bogdan, K., *Društveno odgovorno poslovanje i zeleni marketing*, Agroecconomia Croatica 4:2014 (1) 25-31, dostupno na: <https://ageconsearch.umn.edu/bitstream/208769/2/4.pdf> (02.09.2018.)

Strategije:

1. *Strategije, planovi i programi*, Ministarstvo zaštite okoliša i energetike Republike Hrvatske, 2018., dostupno na: <https://www.mzoip.hr/hr/priroda/strategije-planovi-i-programi.html> (03.09.2018.)

Brošure:

1. Belen Sanchez, A., Hanz, D., *Dokumenti: ePublikacije: Brošura „Zelena radna mjesta: put iz krize“, Zeleni/EFA u Europskom parlamentu*; Bruxelles, ORAH, Zagreb, 2014., dostupno na: <https://www.orah.hr/dokumenti/e-publikacije/zelena-radna-mjesta.html> (02.09.2018.)

Internetski izvori:

1. *About as; Company Informations*; Starbucks Company Profile, Strabuckc, dostupno na: <https://www.starbucks.com/about-us/company-information/starbucks-company-profile> (20.09.2018.)
2. DOP HR, *Održivi razvoj*, dostupno na: <http://www.dop.hr/?p=700> (03.09.2018.)
3. *DM dobio priznanje za društveno odgovorno poslovanje*, DM, 2015., dostupno na: https://www.dm-drogeriemarkt.hr/hr_homepage/odnosi_s_javnoscu/objave_za_medije/757088/nagrada_indeks_dop_2015.html (07.09.2018.)
4. *Ekološke inovacije u programu za konkurentnost i inovacije: Eco-innovation, When business meets the environment*, Europska komisija, 2015., dostupno na: http://ec.europa.eu/environment/eco-innovation/discover/programme/index_en.htm (07.09.2018.)
5. *Izvešće o održivom razvoju 2014. i 2015. godine*, Teva; Pliva, 2015., dostupno na: <http://www.pliva.hr/img/themes/pcfrontend/izvjesca/2014/Pliva-OR-2014-2015.pdf> (20.09.2018.)

6. *Korištenje inovacija*, Europska komisija, 2015., dostupno na: http://ec.europa.eu/environment/basics/green-economy/innovation/index_hr.htm (07.09.2018.)
7. *Održivi razvoj, Agenda 2030 i Ciljevi održivog razvoja*, Ministarstvo zaštite okoliša i energetike Republike Hrvatske, 2018., dostupno na: <https://www.mzoip.hr/hr/klima/odrzivi-razvoj.html> (03.09.2018.)
8. *Podaci tvrtke*, DM, dostupno na: https://www.dm-drogeriemarkt.hr/hr_homepage/o_nama/brojke_i_cinjenice/podaci_tvrtke/ (07.09.2018.)
9. *Podaci o kompaniji*, Pliva d.o.o., 2018., dostupno na: <http://www.pliva.hr/pliva/podaci-o-kompaniji> (20.09.2018.)
10. *Responsibility; What is the role and responsibility of a for-profit, public company?*, Starbucks, dostupno na: <https://www.starbucks.com/responsibility> (20.09.2018.)
11. *Responsibility; Environment: Pioneering Sustainable Solutions*, Starbucks, dostupno na: <https://www.starbucks.com/responsibility/environment> (20.09.2018.)
12. *Strateške odrednice za razvoj zelenog gospodarstva; zeleni razvoj Hrvatske*, Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva, Zagreb, 2011., dostupno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Sjednice/Arhiva/117153.%20-%201.3.pdf> (03.09.2018.)
13. *Zeleno gospodarstvo kao optimalan pravac razvoja Hrvatske (s naglaskom na Istru)*, Zelena knjižnica, 2015., dostupno na: <http://zk.dbi.hr/zeleno-gospodarstvo-kao-optimalni-pravac-razvoja-hrvatske-s-naglaskom-na-istru/> (02.09.2018.)
14. *Zelena radna mjesta - poslovi budućnosti*, Središnji državni portal; Vlada Republike Hrvatske, 2015., dostupno na: <https://vlada.gov.hr/zelena-radna-mjesta-poslovi-buducnosti/17346> (02.09.2018.)

POPIS SLIKA

Slika 1.: Model kružnog gospodarstva.....	4
Slika 2.: Prognoza korištenja energije do 2100. godine.....	9
Slika 3.: Koncept održivog razvoja.....	14
Slika 4.: Shematski prikaz načela „nula otpada“	19
Slika 5.: Procjena zaposlenosti u EU u razdoblju od 2007. – 2030. godine na području korištenja energije vjetra.....	27

POPIS TABLICA

Tablica 1.: Obilježja linearnog i kružnog razvojnog modela.....	3
---	---

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1.: Globano ulaganje u obnovljivu energiju 2004. – 2012. godine (u bilijunima dolara).....	22
Grafikon 2.: Količina ispušne tehnološke vode od 2013. – 2015. godine.....	36